

Jaarverslag 2022

Vast te stellen door de Algemene Ledenvergadering op 10 juni 2023

Inleiding

Voor je ligt het concept jaarverslag 2022.

We zijn trots op wat we bereikt hebben. Lees alles over de hoogtepunten die we samen hebben behaald en wat er achter de schermen is gebeurd.

In deze versie vind je nog geen foto's en filmpjes, alleen tekst. Over deze conceptversie wordt gestemd 2 weken voor en tijdens de Algemene Ledenvergadering van 10 juni 2023.

Na goedkeuring plaatsen we dit verslag met foto's, filmpjes en afbeeldingen op onze website.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
Inhoudsopgave.....	3
Hoogtepunten 2022.....	4
1. De brief die alles verandert	4
2. We houden druk op Shell	6
3. Shell betaalt 15 miljoen euro vanwege olievervuiling in Nigeria	8
Lees alles over ons internationale werk in 2022	8
4. Veranderaars in actie voor het Wad	15
Lees hoe wij bouwen aan onze beweging van veranderaars.....	15
5. Milieudefensie Jong zet Albert Heijn in beweging	20
Lees meer over Milieudefensie Jong	20
6. Geen steun meer voor olie- en gasprojecten in het buitenland	21
Lees meer over onze lobbysuccessen.....	21
7. We zijn financieel gezond.....	23
Lees meer over de successen van Fondsenwerving.....	25
Over Milieudefensie	29
50 jaar Milieudefensie	30
Onze verandermacht.....	31
De Servicelijn in 2022.....	33
Klachten.....	34
Intern milieubeleid.....	36
Sociaal beleid.....	37
Sociaal Jaarverslag 2022.....	39
Diversiteit, inclusiviteit en intersectionaliteit in 2022.....	41
Verslag Integriteit 2022	44
Wat doet Milieudefensie aan risicomanagement?.....	46
Bestuursverslag 2022.....	48
Onze doelen en belangrijkste resultaten in 2022.....	58

1. De brief die alles verandert

In mei 2021 deed de rechter uitspraak in onze historische Klimaatzaak tegen Shell. Daarna vroegen andere grote vervuilers zich af of ook zij aan de slag moeten met het vergroenen van hun beleid. In januari 2022 gaven wij daarop ons antwoord met 'de brief die alles verandert'. Deze brief verstuurden we naar 29 vervuilende bedrijven in Nederland. Onze oproep: verminder je CO₂-uitstoot met 45% in 2030. Ook vroegen we om een klimaatplan, in te leveren voor 15 april.

Om ons verzoek kracht bij te zetten klopten onze Operatie Klimaatgroepen samen met Milieudefensie Jong aan bij de poorten van deze bedrijven. Met resultaat want alle 29 bedrijven deelden hun klimaatplan met ons. Daardoor konden we voor het eerst de groene beloften van de bedrijven beoordelen.

Alle 29 vervuilende bedrijven leverden dus een klimaatplan bij ons in. Onze vraag was toen: zijn deze plannen wel goed genoeg? Dat lieten we onderzoeken door het onafhankelijke en internationaal gerenommeerde NewClimate Institute.

Uit dit onderzoek volgde de Klimaatcrisis-Index. Daaruit bleek dat geen enkel bedrijf genoeg doet om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Een teleurstellend resultaat dat vroeg om vervolgstappen.

Daarom lanceerden we de Klimaatcrisis-oproep. We riepen Rob Jetten, de minister voor Klimaat en Energie, op om de 35 miljard uit het Klimaatfonds niet aan bedrijven te geven die geen goed klimaatplan hebben. Een reclamespot op tv ondersteunde deze oproep. In november overhandigde onze directeur Donald Pols de bijna 60 duizend handtekeningen aan de minister. Ook ging hij in gesprek met hem én met Micky Adriaansens, de minister voor Economische Zaken en Klimaat.

Wat hebben we bereikt?

- In opdracht van ons schreef onderzoeksbureau Profundo een vernietigend rapport over de klimaatschade die Ahold Delhaize, het moederbedrijf van onder andere Albert Heijn en Etos, veroorzaakt. In november zette Albert Heijn een stap in de groene richting. De supermarkt beloofde haar uitstoot in 2030 te verminderen met 45%. Eerst was dat maar 15%.
- Ook het ABP kwam eindelijk met een beter klimaatplan. Onder druk van diverse milieuorganisaties stopt het pensioenfonds met investeren in de fossiele industrie. Hun doel is om de helft minder broeikasgassen uit te stoten in 2030, via bedrijven waarin het fonds investeert.
- We stuurden een dringende brief naar de 4 grootste accountantskantoren van Nederland. We willen dat zij klimaatrisico's opnemen in controles en rapportages. Met succes want kort na ontvangst lieten deze kantoren en de branchevereniging NBA weten dat ze het met ons eens zijn en actie gaan ondernemen.

- Media en opiniemakers vinden het nu vanzelfsprekend dat bedrijven een klimaatverantwoordelijkheid hebben. De pers heeft het inmiddels over klimaatplannen wanneer bedrijven hun jaarcijfers presenteren. Dit was een jaar geleden nog ondenkbaar!
- Tot slot: we horen dat het maken van klimaatplannen ook een belangrijk gespreksonderwerp is bij de bedrijven zelf, in de *boardroom* en op de werkvloer. Sterker nog, steeds meer werknemers eisen van hun werkgever dat ze meer doen voor het klimaat. En vakbond FNV nam publiekelijk onze eis aan de 29 bedrijven over.

Wat ging er minder goed?

Ook wij waren teleurgesteld dat uit de eerste KlimaatCrisis-Index bleek dat geen één bedrijf een voldoende scoorde. Sterker nog, als de bedrijven hun gezamenlijke plannen realiseren, reduceren zij gezamenlijk 19% van hun uitstoot, zo bleek uit het onderzoek dat New Climate Institute voor ons deed. Terwijl de 45% reductie die wij vragen echt nog maar het minimum is om een leefbare planeet achter te laten. We zien dat sinds de uitspraak van de rechter in de Klimaatzaak Shell bij veel bedrijven is gaan dagen welke klimaatverantwoordelijkheid zij hebben. Maar dat bewustzijn heeft zich tot dusver slechts bij 2 bedrijven vertaald naar echt ambitieuze stappen richting een klimaatplan. We kunnen dus nog niet stoppen met de campagne.

Hoeveel mensen deden mee?

- ‘De brief die alles verandert’ werd ondersteund door meer dan 40.000 mensen.
- 10 Operatie Klimaatgroepen en Milieudefensie Jong adopteerden een of meerdere bedrijven waarbij ze actie voerden en in gesprek gingen met de medewerkers.
- We financierden de Klimaatcrisis-Index met de 125.000 euro die we ophaalden met crowdfunding.
- 60.000 mensen ondertekenden onze Klimaatcrisis-oproep.
- Ruim 9.000 veranderaars ondertekenden de petitie van Milieudefensie Jong aan AholdDelhaize.
- We voerden gesprekken met honderden medewerkers van grote vervuilers over wat zij willen dat hun bedrijf doet voor het klimaat.

Wat zijn onze vervolgstappen?

- In de aanloop naar de aandeelhoudersvergaderingen in het voorjaar van 2023 vragen we mensen om een Laatste Aanmoediging te sturen naar de CEO's van grote vervuilers.
- Samen met honderden veranderaars bezoeken we de aandeelhoudersvergaderingen van grote vervuilers en stellen daar kritische vragen over hun klimaatbeleid.
- We doen juridisch vooronderzoek en kondigen waarschijnlijk eind 2023 aan tegen welk bedrijf we een volgende Klimaatzaak starten.
- In oktober 2023 brengen we onze tweede Klimaatcrisis-Index uit, waarin we de vernieuwde plannen van de 29 bedrijven beoordelen.

Meer lezen?

Ga naar: <https://milieudefensie.nl/actueel/alles-wat-je-moet-weten-over-onze-klimaatplannen-campagne>

2. We houden druk op Shell

Op maandag 25 april 2022 viel er een brief op de mat van het bestuur van Shell. In [deze brief](#) wezen wij de bestuursleden op hun aansprakelijkheid. Want: een jaar na onze Klimaatzaak tegen Shell voeren zij het vonnis van de rechter nog steeds niet uit. Dat is niet alleen een enorm risico voor henzelf, maar voor ons allemaal.

Met de brief spraken we de bestuursleden aan op hun persoonlijke verantwoordelijkheid. Ruim 25.000 mensen deden met ons mee en stuurden [een kaartje](#). In oktober bezorgde een Operatie Klimaatgroep deze kaartjes bij het hoofdkantoor van Shell in Den Haag.

Daan van der Werf van Operatie Klimaat:

"Als Shell blijft doorgaan met CO2 uitstoten, blijven wij doorgaan met onze acties om onze zorgen te uiten. Het klimaat raakt ons allemaal."

De uitkomst van onze Klimaatzaak: Shell moet van de rechter 45% minder CO2 uitstoten in 2030. Maar Shell lijkt niet van plan om zich daarvoor in te zetten. Integendeel. De grote vervuiler wil wereldwijd juist naar méér olie en gas boren. In Brazilië, Australië, Zuid-Afrika en onder onze Waddenzee.

Om Shell daarop aan te spreken ondernamen we de onderstaande activiteiten:

- In mei waren we aanwezig bij de aandeelhoudersvergadering van Shell in Londen. Tegelijkertijd voerden we actie voor het kantoor van Shell in Den Haag.

Campagneleider Nine de Pater was in Londen:

"Shell blijft lijnrecht tegen het vonnis van de rechter ingaan en brengt daarmee dagelijks mensenlevens in gevaar. Het is onacceptabel dat de mensen die de beslissingen nemen, het vonnis naast zich neerleggen. Gevaarlijke klimaatverandering zorgt nu al voor overstromingen, bosbranden en extreme hitte. Iedere dag dat Shell's uitstoot niet omlaag gaat worden mensenrechten geschonden."

Neele Boelens, voorzitter van Milieudefensie Jong, was in Den Haag:

"Vandaag staan we hier bij Shell. Omdat Shell al jarenlang een ramkoers inzet. Shell wist allang van de klimaatcrisis. Ze wisten dit al ver voor de rest van de wereld het wist. Ze wisten dit al ver voor mijn generatie geboren werd. Ze wisten dit al ver voordat het te laat was. Maar Shell koos ervoor om niks te doen. Maar wij kijken daar dwars doorheen. Wij zien Shell's klimaatmisdaden en mensenrechtenschendingen. En we zijn er klaar mee!"

- In september [publiceerden we een rapport](#) over alle nieuwe olie- en gasprojecten die Shell nog wil starten.
- Vanaf oktober vroegen we aandacht voor het plan van Shell om te boren onder de Waddenzee. We lanceerden samen met de Waddenvereniging een sms-campagne waar 20.000 mensen aan meededen. Op de dijk bij Ternaard voerden we actie met 500 mensen uit het hele land.
- In oktober publiceerden we een volgend [rapport](#): over greenwashing. Shell doet alsof hij de wereld beter maakt door bomen te planten. Uit ons rapport blijkt dat daar niets van

klopt. Het is een schijnoplossing die afleidt van echte maatregelen tegen klimaatverandering.

- We werkten hard aan ons antwoord op het hoger beroep van Shell. We stuurden ons [‘Memorie van Antwoord’](#) naar Shell en het Hof.

Wat hebben we bereikt?

- Na onze Klimaatzaak zien we dat steeds meer mensen boos zijn op Shell. Zij pikken het niet langer dat het bedrijf doorgaat met zijn fossiele koers.
- Dit zien we ook terug in de media: journalisten en opiniemakers zijn kritischer en vragen door. De rode loper wordt niet langer uitgelegd.
- We wisten veel aandacht te genereren: we haalden in totaal 101 keer de media. Onze insteek dat Shell mensenrechten schendt werd overgenomen. Bijzonder was de korte documentaire die Al Jazeera maakte over klimaatzaken wereldwijd. Zij kwamen naar Nederland om te filmen. [Bekijk de documentaire hier](#).
- De samenwerking met de Waddenvereniging verliep voorspoedig en samen maakten we een grotere vuist. De actie bij Ternaard haalde alle tv-journaals.
- We hadden als doel om samen te werken met bondgenoten die zijn ondervertegenwoordigd in de klimaatbeweging. In totaal lukte dat 8 keer in 2022, met Inheemse groepen, jongeren en mensen van kleur bijvoorbeeld. Samen voerden we de druk bij Shell op.
- Andersom waren we aanwezig bij belangrijke momenten van onze bondgenoten. We waren solidair bij de Vrouwenmars, de Mars tegen Racisme, Ketikoti en Indigenous Liberation Day.

Wat ging er minder goed?

In 2022 wilden we vaker samenwerken met partners in het mondiale Zuiden. We startten ambitieus met 7 samenwerkingen als doel. Uiteindelijk lukte het alleen met de Argentijnse groep OpSur, die protesteert tegen de winning van olie voor de Argentijnse kust door Shell. We leerden hiervan dat het investeren in een goede, wederkerige relatie met een partner in het Zuiden de moeite waard is, maar ook veel tijd kost. We gaan in de toekomst zeker door met dit werk, waarbij we focussen op kwaliteit boven kwantiteit.

Normaal gesproken werkt een Operatie Klimaatgroep lokaal: veranderaars wonen bij elkaar in de buurt en voeren lokaal actie. Deze aanpak bleek bij Shell niet zo goed te werken. In 2022 richtten we daarom een landelijke Operatie Klimaatgroep op die actie voert tegen Shell (OK Shell). De veranderaars van OK Shell komen dus uit heel Nederland en voeren zelfstandig actie, met ondersteuning van Milieudefensie.

Hoeveel mensen deden mee?

In totaal deden 58.000 veranderaars met ons mee: door een kaartje of een sms naar Shell te sturen of het hoger beroep in de Klimaatzaak tegen Shell te steunen met een donatie.

Wat zijn onze vervolgstappen?

In 2023 gaan we door met het blootleggen van de fossiele koers van Shell door de nieuwe projecten in beeld te brengen. We voeren de druk op om te voorkomen dat Shell gaat boren

onder de Waddenzee. En we gaan naar Argentinië, waar iedere maand duizenden mensen protesteren tegen boringen voor de kust van [Mar del Plata](#).

3. Shell betaalt 15 miljoen euro vanwege olievervuiling in Nigeria

Eindelijk! 4 Nigeriaanse boeren en hun gemeenschappen ontvangen 15 miljoen euro schadevergoeding vanwege de olievervuiling door Shell in hun dorpen. En: het bedrijf moet een lek- en detectiesysteem aanleggen. Hiermee komt definitief een einde aan de rechtszaak die in 2008 begon.

Samen met Milieudefensie maakten de boeren het onmogelijke mogelijk. Voor het eerst in de geschiedenis werd het hoofdkantoor van een internationaal bedrijf verantwoordelijk gehouden voor de schade die een dochterbedrijf in het buitenland aanrichtte. Met deze rechtszaak toonden we aan dat Shell ernstige klimaatschade en grove schendingen van mensenrechten veroorzaakt.

URL: <https://milieudefensie.nl/shell-in-nigeria/tijdljn-rechtszaak-shell>

Lees alles over ons internationale werk in 2022

Milieudefensie maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van Friends of the Earth International. We werken nauw samen met onze Friends of the Earth zusterorganisaties in Afrika, Azië, Europa en Zuid-Amerika. Samen pakken we met steeds meer succes misstanden aan. We doen dat op internationaal niveau, in de betrokken landen én in Nederland.

- Op internationaal niveau werken we onder andere aan een eerlijke en duurzame economie, een eerlijke energietransitie en betere regels om tropische bossen te beschermen.
- In de betrokken landen versterken we het verzet van gemeenschappen en organisaties tegen ontbossing en schendingen van mensenrechten. Ook zetten we in op verantwoorde landbouw en duurzaam bosbeheer door lokale gemeenschappen, op hernieuwbare energie én op de bescherming van activisten.
- In ons eigen land spreken we bedrijven aan die zich elders in de wereld misdragen. We richten ons daarbij met name op de impact van de Nederlandse financiële sector op tropische bossen.

Het is belangrijk dat we in Nederland en Europa snel stoppen met activiteiten die het klimaat en tropische bossen schaden en die mensenrechten schenden. Daarom moeten Nederland en Europa wetten maken zodat Nederlandse bedrijven stoppen met het winnen van fossiele energie en het financieren van industriële landbouw in andere delen van de wereld. We werken hieraan binnen 2 internationale programma's waarvoor we subsidie krijgen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken:

1. Fair, Green and Global Alliance (FGG)
2. Green Livelihoods Alliance (GLA)

1. FAIR, GREEN AND GLOBAL ALLIANCE

De Fair, Green and Global Alliance (FGG) is een samenwerkingsverband van Milieudefensie met Both ENDS, SOMO, Transnational Institute, ActionAid, Schone Kleren Campagne, The Samdhana Institute en IT for Change. Binnen het programma werken we samen met Friends of the Earth Europe, Friends of the Earth International en in 2022 met milieuorganisaties in Togo, Ghana, Nigeria, Argentinië, Bolivia, Brazilië, Colombia en Honduras. Daarmee versterken we de internationale milieubeweging.

De FGG-alliantie werkt aan het eerlijker en groener maken van het beleid van overheden en bedrijven. Samen met onze zusterorganisaties ter plaatse ondersteunen we de strijd van gemeenschappen die hun bos-, vis- en landbouwgrond dreigen te verliezen. Zo willen we bereiken dat het milieu, de natuur en het klimaat gespaard worden en dat mensen in het mondiale Zuiden een goed leven kunnen leiden, zonder armoede.

Terwijl Nederland stapvoets begint om te schakelen op duurzame energie, zijn de Nederlandse regering en het Nederlandse bedrijfsleven nog volop betrokken bij olie- en gaswinning in landen in het mondiale Zuiden. Zij ontwikkelen een fossiele energie-infrastructuur die binnenkort achterhaald is en investeren niet in de ontwikkeling van duurzame energie. Zo draagt Nederland bij aan het verder achterop raken van landen in het mondiale Zuiden. Daarom steunen wij milieuorganisaties in Afrika en Latijns-Amerika in hun strijd tegen bestaande en nieuwe olie- en gasprojecten.

Wat deden we in 2022?

Latijns-Amerika

We zetten, samen met Latijns-Amerikaanse organisaties, ons onderzoek en onze monitoring voort naar de uitbreiding van de fossiele industrie in Zuid-Amerika, en dan met name door Shell. Ook brachten we, samen met deze organisaties, vissers- en kustgemeenschappen met elkaar in contact die onder olie- en gaswinningsoperaties lijden of dreigen te gaan lijden. Deze gemeenschappen steunden we in hun lokale, nationale en regionale campagnes.

De uitkomst van het onderzoek en de monitoring staat in schril contrast tot de uitspraak van de rechter in onze Klimaatzaak tegen Shell. Het blijkt namelijk dat Shell gewoon doorgaat met het werven en exploiteren van olie- en gasconcessies. De grote vervuiler zet steeds meer in op fossiele bronnen in de diepzee voor de Atlantische en Caraïbische kust. Deze kennis kunnen we op 2 manieren inzetten:

1. Om Shell te bewegen zich te houden aan het vonnis van de Klimaatzaak.
2. Om internationale steun te verwerven voor de campagnes van de Latijns-Amerikaanse groepen.

De plannen van Shell in Latijns-Amerika laten zien dat Shell, én andere olie- en gasbedrijven, handelen in strijd met het Akkoord van Parijs. In 2022 begonnen we met het verbinden van organisaties aan beide kanten van de Atlantische Oceaan, om zo effectiever in te spelen op de tactieken van de fossiele industrie in Latijns-Amerika en Afrika.

Afrika

De gevolgen van klimaatverandering zijn voelbaar en urgent in landen zoals Togo, Ghana, Nigeria en andere West-Afrikaanse landen: door de combinatie van zeespiegelstijging en het aanleggen van infrastructuur voor de fossiele industrie verdwijnen dorpen onder het water. In 2022 steunden we organisaties en gemeenschappen in deze landen om samen te komen tot eisen en voorstellen. Deze presenteerden we vervolgens bij de regionale Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECOWAS).

Energiehandvest

In 2022 bleven we ons inzetten voor het ontmantelen van het Energiehandvest (Energy Charter Treaty, ofwel ECT). Dit handelsverdrag versterkt de positie van de fossiele industrie en ondermijnt het IMVO-beleid (internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen). Ook verhindert en vertraagt het verdrag de energietransitie en maakt deze minder rechtvaardig.

In 2022 zorgden we ervoor dat er een politieke meerderheid kwam voor het beëindigen van het ECT. Dit succes bereikten we met gerichte lobby waar een Ronde Tafel in de Tweede Kamer uit voortkwam. Ook deden we kleine publieksacties en hielden een petitie. Minister Rob Jetten ging met dit nieuwe standpunt op zoek naar een meerderheid in Europa. Hij liet ook weten dat Nederland, desnoods alleen of met een 'coalition of the willing', uit het verdrag stapt. Dit besluit is goed nieuws voor het klimaat. Door uit het ECT te stappen, beperkt Nederland de macht van multinationals.

2. GREEN LIVELIHOODS ALLIANCE

De Green Livelihoods Alliance (GLA) is een programma voor de bescherming van tropische bossen en de mensen die daar direct van afhankelijk zijn. Samen met onze Friends of the Earth-zusterorganisaties ter plaatse ondersteunen we de strijd van gemeenschappen die hun bos- en landbouwgrond dreigen te verliezen, bijvoorbeeld door de aanleg van palmolieplantages of door illegale houtkap. Ook werken we in het Just Energy Transition (JET)-themaprogramma aan het bevorderen van duurzame energie en het tegengaan van olie- en gaswinning in waardevolle natuur.

Naast Milieudefensie bestaat de alliantie uit SDI (Friends of the Earth Liberia), het Filipijnse NTFP-EP, Gaia Amazonas in Colombia en de Nederlandse organisaties IUCN NL en Tropenbos International.

In totaal werkt de GLA samen met zo'n 70 milieuorganisaties: naast Friends of the Earth International en Friends of the Earth Europe ook met Friends of the Earth organisaties en bondgenoten in Argentinië, Colombia, de Democratische Republiek Congo, de Filipijnen, Gabon, Ghana, Indonesië, Ivoorkust, Kameroen, Liberia, Maleisië, Mozambique, Oeganda, Paraguay, Sierra Leone en Togo.

Just Energy Transition

Een stop op exportsteun voor fossiel

Binnen het JET-themaprogramma werkten we in 2022 nauw samen met Friends of the Earth International, Friends of the Earth Europe, Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse partnerorganisaties en vele anderen in de strijd tegen fossiele steun. De inzet: een duurzame, rechtvaardige en inclusieve energietransitie. Onze gezamenlijke strijd leverde belangrijke resultaten op.

Nederland

Zo kwam Nederland, na de ondertekening van de Glasgow-verklaring, eind 2022 met beleid dat een einde maakte aan de decennialange fossiele exportsteun in het buitenland, voor gemiddeld 1,5 miljard euro per jaar. Dit succes was het resultaat van maandenlang intensief campagne voeren: we overlegden met ministeries, genereerden media-aandacht, lobbyden bij politieke partijen en deden prikkelende publieke acties. De uitzonderingen in het beleid blijven we in 2023 monitoren.

Uganda

Midden 2022 ging het JET-Afrika-netwerk van start. Onze JET-partners uit Uganda slaagden erin om, via een snel opgezette internationale campagne, exportsteun voor het East African Crude Oil Pipeline (EACOP)-project te voorkomen. Het ging om exportsteun vanuit Duitsland (Euler Hermes) en Italië (SACE). Oliereus Total wil deze oliepijplijn aanleggen van Uganda naar Tanzania. Hierdoor worden lokale gemeenschappen en beschermde bossen ernstig bedreigd.

Ook stapten de Ugandese JET-partners naar het Europees Parlement. In september leidde dit tot een resolutie waarin het parlement de mensenrechtenschendingen en de milieu- en klimaatrisico's van het project veroordeelt en Total oproept hiermee te stoppen.

Mozambique

In mei kwam onze Mozambikaanse partner JA! (Friends of the Earth Mozambique) naar Europa voor een *speaking tour*. Zij sprak met media en politici in Nederland, Denemarken en Frankrijk, en met het Europees Parlement. Tijdens dit bezoek vertelde JA! over de desastreuze gevolgen van het LNG-gasproject in Cabo Delgado. Ook Nederland is hierbij betrokken, met zelfs 1 miljard euro exportsteun in 2021. Midden 2022 publiceerden we samen met JA! en FoE Europe een kritisch rapport over de rol van fossiele exportsteun in Mozambique.

Dankzij onze gezamenlijke inzet besteedden Nederlandse media en Kamerleden veel aandacht aan dit pijnlijke dossier. Dit leidde onder andere tot een onafhankelijk onderzoek naar de afgegeven exportsteun, aangevraagd door de Tweede Kamer.

Een rapport zorgt voor tegenwicht

Ook publiceerden we met Banktrack, OCI en 18 Afrikaanse organisaties het rapport *Locked out of a Just Transition: Fossil Fuel Financing in Africa*. Dit rapport werd (inter)nationaal veel gebruikt om tegenwicht te bieden aan de fossiele druk vanuit Europa op Afrika. Want door de oorlog in Oekraïne en door de Europese energiecrisis wil Europa steeds meer gas uit Afrika exporteren.

OESO

In 2022:

- gaven we input op de herziening van de OESO-richtlijnen vanuit een klimaatrechtvaardig perspectief (Just Transition).
- trokken we op met een brede groep NGO's uit de hele wereld (ECAWATCH) om te pleiten voor restricties op olie en gas tijdens de OESO-meeting over exportsteun-richtlijnen in Parijs.
- deelden we onze visie op een klimaatrechtvaardige transitie, omdat steeds meer landen lijken te willen inzetten op het gebruik van exportsteun voor mijnbouw.

Waar droegen we aan bij in 2022? Een aantal voorbeelden:

Indonesië

Een coalitie van lokale gemeenschappen in Sulawesi en een aantal Friends of the Earth-groepen spraken een van de grootste palmolieplantages in Indonesië (Astra Agro Lestari) aan op misstanden als ontbossing, vervuiling en landroof. Maar liefst 6 grote *consumer goods companies* verbroken daarop hun banden met het bedrijf, evenals een Nederlandse investeerder. Een bureau dat risico's inschat voor investeerders schaalde de plantage vervolgens slechter in. Zo werd het bedrijf controversiëler. We blijven met onderzoek en publieksacties in Europa en Indonesië de druk opvoeren om dit soort misstanden te stoppen.

Liberia

In 2022 nam SDI (Friends of the Earth Liberia) voor het eerst deel aan de algemene vergadering van de Afrikaanse mensenrechtencommissie. SDI pleitte ervoor om te stoppen met de uitbreiding van industriële plantages. Deze uitbreiding leidt namelijk tot landroof, ontbossing en criminalisering van de lokale bevolking.

SDI en Milieudefensie onderzochten samen met een netwerk van *local forest monitors* de impact van palmolieplantages. Mede hierdoor mag palmoliebedrijf Golden Veroleum Liberia nog steeds niet uitbreiden en moet het ongeveer 1000 hectare bos herstellen.

De plantage van palmoliegigant Wilmar wordt gefinancierd door de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO. Daar deden we in 2022 onderzoek naar. Onze inzet is om land te behouden en terug te geven aan de lokale bevolking. Zo kunnen zij zelf op een verantwoorde manier landbouw en bosbeheer uitvoeren. Na jarenlange samenwerking met de lokale bevolking kennen zij hun rechten beter en spreken zij zich steeds meer uit tegen landroof en ontbossing.

Kameroen

Centre pour l'Environnement et le Développement (CED) is de Kameroense zusterorganisatie van Milieudefensie. Milieudefensie werkte met CED en diverse wetenschappers samen om het bedreigde Ebo-bos te beschermen. We wisten de aanleg van een weg tijdelijk stil te leggen. In 2023 werken we hieraan door.

Met een rechtszaak in Frankrijk ondersteunde CED 145 mensen uit dorpen die schade ondervinden van een palmoliebedrijf. Een eerste succes is al geboekt: de rechter bepaalde dat het bedrijf documenten moet delen over haar bedrijfsstructuur. Dit is belangrijk om aan te tonen wie verantwoordelijk is voor de misstanden.

Ghana

Friends of the Earth Ghana zorgde ervoor dat het hoofd van de Kramokrom-regio de bewaking van het lokale topische bos versterkte. Er is nu beter toezicht door de eigen gemeenschappen en illegale exploitanten werd de toegang ontzegd. Het gaat om het belangrijke Bia North Tributaries Forest Reserve.

Ook heeft Friends of the Earth Ghana de *Forestry Commission* ertoe bewogen om samen met het Ghanese leger verschillende illegale bosexploitanten te arresteren en voor de rechter te brengen.

Colombia

In 2022 maakte Friends of the Earth Colombia (Censat) Inheemse groepen bewust van ontwikkelingen die hun tropische bosgebieden bedreigen. Het gaat onder andere om valse beloftes door zogenaamd groene bedrijven. Daarnaast voerde Censat gesprekken met de nieuwe minister van Milieu en Duurzame Ontwikkeling en het hoofd van de Colombiaanse delegatie van de *Convention on Biological Diversity* (CBD). Deze gesprekken gingen over territoriale rechten van Inheemse volken. Ook werkte Censat aan een groeiende achterban van actievoerders tegen ontbossing in Colombia.

Filipijnen

Friends of the Earth Filipijnen (LRC-KsK) zette in 2022 in op het betrekken van jongeren bij community-activiteiten van Inheemse groepen. Hoewel dit moeilijk bleek te zijn, zijn ze er toch in geslaagd 20 jongeren te betrekken. Verder hebben Inheemse leiders zich verenigd om schendingen van Inheemse rechten in de autonome regio Bangsamoro in Muslim Mindanao (BARMM) aan te pakken.

Europees bossenbeleid

Bedrijven moeten zich niet langer kunnen verschuilen achter certificeringssystemen. Certificering blijkt namelijk vaak een wassen neus. Bedrijven investeren nog te vaak in sectoren die zeer schadelijk zijn. Mede dankzij de inzet van Milieudefensie heeft de Europese Commissie eind 2022 een wet aangenomen die ervoor zorgt dat ontbossingsproducten worden geweerd uit de Europese Unie. Ook in Nederland vindt de minister nu dat certificering niet voldoende is in de nieuwe wet voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). En dat is goed nieuws voor mens en milieu!

We uitten onze klachten over RSPO-certificering van controversiële plantages in West-Afrika. Die leverden helaas niet direct resultaat op. De klachten waren wel gegrond en de misstanden werden deels erkend maar toch blijven deze plantages hun certificaten behouden. Wel zette RSPO ter plaatse meer onderzoek in gang.

Internationale strijd tegen ontbossing

We werkten in 2022 ook op internationaal niveau aan het behoud van bossen en eerlijke energie. Zo riepen we in Nederland en Brussel de aanjagers van ontbossing en mensenrechtenschendingen ter verantwoording. Nederlandse banken en pensioenfondsen die palmoliebedrijven financieren bijvoorbeeld. In 2022 trok de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO zich na onze druk terug uit een controversiële plantage in de Democratische Republiek Congo.

We kregen belangrijke informatie boven tafel door gebruik te maken van de Wet open overheid (Woo). Hiermee staan gemeenschappen sterker in hun klachtenproces tegen banken. Het werd bijvoorbeeld duidelijk hoe bewakers van een plantage in de Democratische Republiek Congo, die veel geweld gebruiken tegen gemeenschappen, worden gefinancierd.

Verder waren vrouwenactivisten uit West-Papoea in Nederland om het ABP op te roepen te stoppen met het financieren van ontbossing in hun valleien.

Dit is mijn achtertuin

Met lokale bossenactivisten bleven we data verzamelen over ontbossing, illegale houtkap en landroof. De TIMBY-app (*This Is My BackYard*) zetten we daarvoor in, waarmee bewijs

gecontroleerd kan worden. Dit bewijs zetten we niet alleen lokaal in, maar ook internationaal bij klachtenprocedures en bij lobby. Zo liet Friends of the Earth Africa aan ECOWAS zien wat de impact is van plantages op de levens van mensen en de natuur.

Samen met bossonderzoekers en activisten in Kameroen leerden we hoe we radarbeelden in kunnen zetten om ontbossing in kaart te brengen. Deze data zijn essentieel voor onze lobby- en campagnestrategieën. We brachten zo duizenden hectare ontbossing van Camvert in Kameroen in kaart, de grootste ontbossingscase in Centraal-Afrika. Deze boskap werd jarenlang niet ontdekt omdat satellieten niet door wolken kunnen kijken. In 2023 voeren we de druk op om de ontbossing te stoppen.

In Sierra Leone werd een goede landrechtenwet aangenomen, na vele campagnes van onze partners, voornamelijk uitgevoerd door vrouwengroepen.

Europese Corporate Sustainability Due Diligence wet

Samen met Friends of the Earth-groepen en Europese en Nederlandse maatschappelijke organisaties pleit Milieudefensie voor een ambitieuze Europese wet voor *Corporate Sustainability Due Diligence*. Deze wet moet bedrijven verplichten risico's op mensenrechtenschendingen en milieu- en klimaatschade in hun ketens te identificeren en te voorkomen. Ook moeten slachtoffers van schendingen toegang hebben tot een rechter en genoegdoening krijgen. In 2022 benaderden we nationale overheden, het Europese Parlement en de Europese Commissie om de Europese Unie te beïnvloeden.

Universal Periodic Review

Samen met IUCN NL dienden we een rapport in bij de Verenigde Naties (VN) in het kader van de *Universal Periodic Review*: het zogenaamde mensenrechten-examen dat elk land om de 4 jaar aflegt. We werden uitgenodigd in Genève om dit rapport toe te lichten aan de leden van de VN-mensenrechtenraad. We vroegen aandacht voor:

- de [negatieve impact die het Nederlandse bedrijfsleven \(in\)direct heeft](https://milieudefensie.nl/actueel/written-statement-upr-pre-sessie-nederland) op de mensenrechten en de natuur op het zuidelijk halfrond,
- de klimaatimpact van Nederlandse bedrijven wereldwijd en
- de obstakels in het Nederlandse rechtssysteem die genoegdoening voor slachtoffers bemoeilijken.

Ook pleitten we bij de VN-lidstaten om aanbevelingen te doen aan Nederland voor betere wetgeving voor bedrijven én het toegankelijker maken van de rechtsgang voor slachtoffers. Het resultaat: 9 VN-lidstaten deden 10 aanbevelingen op deze onderwerpen.

<https://milieudefensie.nl/actueel/written-statement-upr-pre-sessie-nederland>

4. Veranderaars in actie voor het Wad

Shell wil vanaf 2024 naar gas boren onder de Waddenzee. Wij vinden dat een heel slecht idee. Het Waddengebied is een Natura 2000-gebied én heeft de status van UNESCO Werelderfgoed. Samen met de Waddenvereniging voerden we daarom campagne tegen de boringen.

Veranderaars stuurden Shell een sms en in november bouwden we, met meer dan 500 mensen uit heel Nederland, een dijk van zandzakken in het Friese Holwerd. Ook vormden we, hand in hand, een lint om de Wadden te beschermen. Een week na deze actie werden Kamervragen gesteld over de plannen van Shell.

Ellen Bakker woont in Ternaard en verzet zich met hart en ziel tegen de boringen:

“Ik woon hier nu 15 jaar, en ik ben helemaal verliefd geworden op het Wad. Het is een eeuwenoud natuurgebied, zo mooi. Ik vraag altijd aan NAM-medewerkers en politici of ze al eens hebben gekeken daar, achter de dijk. Het is er nog niet van gekomen, antwoorden ze zonder uitzondering. Dus je gaat een natuurgebied vernielen en je neemt niet eens de moeite er van tevoren te gaan kijken? Je moet er gewoon van afblijven, punt.”

Lees hoe wij bouwen aan onze beweging van veranderaars

Mensen die zich inzetten voor verandering - we noemen ze ‘veranderaars’ - zijn ons fundament, onze basis. Met hen maken we hét grote verschil. Daarom bouwen we aan een beweging van veranderaars, om samen impact te maken en de klimaatcrisis aan te pakken. Samen vormen zij onze verandermacht.

We richten we ons op álle mensen die zich lokaal inzetten voor het klimaat: Operatie Klimaatgroepen, lokale afdelingen, lokale initiatieven en individuele leden. We ondersteunen deze veranderaars bij het organiseren van acties en bieden trainingen en advies aan.

In 2022 zetten we in op het versterken van onze verandermacht vanuit de basis, door ons ondersteuningsaanbod uit te breiden. Zo bouwden we aan sterke lokale groepen die hun eigen doelen effectief en gemotiveerd bereiken én bijdragen aan onze campagnes.

Operatie Klimaat

Onze Operatie Klimaatgroepen (OK-groepen) zetten zich in voor een leefbare planeet en zijn actief in heel Nederland. Zij organiseren acties in hun eigen buurt. Dit jaar lag de focus op het in beweging krijgen van 29 grote vervuilers die we een brief stuurden. Zie ook hoogtepunt 1 en 2.

Op 29 maart voerden OK-groepen tegelijkertijd actie bij 11 grote vervuilers in heel Nederland: van RWE in Groningen tot Dow Chemical in Terneuzen.

Bijvoorbeeld:

- Operatie Klimaat Den Haag hing de vuile was buiten bij Aegon en deelde flyers uit aan medewerkers van Nationale Nederlanden.
- Operatie Klimaat Drenthe vroeg inwoners om een ansichtkaart te ondertekenen, gericht aan de grote vervuilers in de provincie.
- De groep in Utrecht ging in gesprek met de directeur Duurzaamheid van Rabobank. Hij beloofde met een ambitieus klimaatplan te komen.

Meer informatie vind je hier:

<https://milieudefensie.nl/actueel/vandaag-door-heel-het-land-acties-voor-klimaatplannen>)

<https://veranderaars.milieudefensie.nl/node/2090>

<https://veranderaars.milieudefensie.nl/node/2086>

Actiemarathon

Tijdens de actiemarathon in november waren meerdere OK-groepen actief om grote vervuilers in beweging te krijgen.

Bijvoorbeeld:

- Operatie Klimaat Schiphol zette samen met bondgenoten een grote demonstratie neer op Schiphol Plaza, voor krimp van de luchtvaart. Onder andere Het Parool, [RTL Nieuws](#), Metronieuws en NH Nieuws noemden de actie.
- 25 actievoerders van Operatie Klimaat Amsterdam stonden met een groene leeuw bij het hoofdkantoor van ING om onze aanbevelingen te overhandigen. Ze deden dit niet alleen in deze week, maar zijn dat wekelijks blijven doen!
- Operatie Klimaat Rotterdam voerde samen met Uli Arta Siagian van WALHI (onze zusterorganisatie in Indonesië) actie bij het hoofdkantoor van Unilever. Uli overhandigde brieven van gemeenschappen in Indonesië die door ontbossing door Unilever worden getroffen.
- Operatie Klimaat Groningen kreeg een rondleiding over het terrein van energiebedrijf RWE. De groep ging met het bedrijf in gesprek over de standpunten van Milieudefensie rondom biomassa.
- Operatie Klimaat Utrecht deelde flyers uit bij het hoofdkantoor van Rabobank. Een Rabobank-medewerker doneerde de € 500,- inflatiecompensatie die hij van zijn baas kreeg aan ons. Want, zo zei hij zelf: "De bank had dit beter kunnen investeren in een nog duurzamere koers. Daarom geef ik mijn € 500,- aan Milieudefensie."

(bron <https://milieudefensie.nl/actueel/zo-zag-de-actiemarathon-van-november-eruit>)

(bron <https://milieudefensie.nl/actueel/actievoerders-bouwen-een-dijk-voor-de-wadden>)

Operatie Klimaat Shell

In 2022 richtten we een landelijke Operatie Klimaatgroep op die actie voert tegen Shell (OK Shell). De veranderaars van OK Shell komen dus uit heel Nederland en voeren zelfstandig actie, met ondersteuning van Milieudefensie. In oktober waren ze succesvol [bij het hoofdkantoor van Shell](#).

Het Initiatievenloket

We geloven in samenwerken, verbinden en versterken op lokaal niveau want verandering komt uit de samenleving. Inspirerende initiatieven dreigen soms stuk te lopen door gebrek aan financiële middelen of kennis van organizing. Met het Initiatievenloket geven we veranderaars het gereedschap in handen om hun ambities waar te maken.

- *Het Fonds Lokale Initiatieven biedt financiële steun*
Met het [Fonds Lokale Initiatieven](#) voorzien we lokale initiatieven van geld om lokaal invloed uit te oefenen. Als een groep een goed idee heeft om de wereld mooier te maken en de middelen ontbreken, komt zij in aanmerking voor een financieel steuntje in de rug. Het plan moet lokaal worden uitgevoerd, kort en projectmatig zijn en aansluiten bij de

doelen van Milieudefensie. In 2022 ontvingen we 25 aanvragen waarvan we er 22 goedkeurden. Daarmee ondersteunden we bijeenkomsten en activiteiten rond de thema's klimaat, voedsel, luchtvaart en gaswinning.

Bijvoorbeeld:

- Onze Delftse afdeling organiseerde, samen met de Klimaatcoalitie Delft, het Delfts Klimaatdebat. Lokale politici discussieerden over de klimaatcrisis: over het isoleren van sociale huurwoningen, de circulaire economie en biodiversiteit versus woningbouw. Er waren 80 mensen aanwezig plus 300 mensen online.
- De jongerenorganisatie Youth for Climate en de TAPP Coalitie organiseerden samen de grootste vegan barbecue in Den Haag. Hiermee vroegen ze aandacht voor de prijs van vlees, omdat de kosten van milieuvervuiling en klimaatverandering niet worden doorberekend. Hun aanbevelingen stuurden ze in een manifest naar premier Rutte en naar alle ministers.
- Tijdens de Nationale Klimaatweek in Den Haag werden kwetsbare groepen rond het Moerplein betrokken bij het thema klimaatrechtvaardigheid. Zij spraken over de stijgende voedsel- en energieprijzen. Het doel was om de deelnemers te inspireren, activeren en mobiliseren.

Wil je alle initiatieven bekijken? Ga dan naar:

<https://veranderaars.milieudefensie.nl/landingspagina/archief>

- *De juridische toolkit helpt groepen op weg*
Soms wil een groep juridische stappen zetten maar weet zij niet hoe. Onze online juridische toolkit biedt dan uitkomst met informatie, tips en voorbeeldbrieven.

Bijvoorbeeld:

- In samenwerking met Belgische milieuorganisaties en met onze juridische hulp heeft Milieudefensie Maastricht een biomassacentrale tegengehouden. Deze centrale zou een negatieve invloed hebben gehad op de gezondheid van mensen, het milieu, de biodiversiteit en op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden.
 - De afdeling Zuid-Oost Groningen heeft samen met omwonenden en met behulp van crowdfunding een zaak gewonnen tegen de uitbreiding van een megastal.
- *Trainingen geven gereedschap in handen*
Bij het trainingsloket verzorgen we trainingen om lokale groepen op weg te helpen: over inclusiviteit, klimaatrechtvaardigheid, actievoeren, organizing en projectplanning. In 2022 kwam er een nieuwe training bij: over communicatie. We ontvingen 69 aanvragen, 63 trainingen werden gegeven. Er waren 28 trainers actief, in alle hoeken van Nederland.

Regio tour langs de lokale afdelingen

In oktober en november is de toen net aangetreden nieuwe co-directeur Laan van Staalduinen met een aantal medewerkers gaan kennismaken met de lokale afdelingen in het land. De volgende regio's zijn bezocht:

- Regio Brabant, Limburg: Breda, Oosterhout, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Maastricht, Roermond, Venray
- Regio Zuid-Holland: Delft, Rotterdam, Zoetermeer.
- Regio Noord-Holland: Amstelveen, Haarlem, Purmerend, Bulderbos.
- Regio Groningen, Friesland, Drenthe: Leeuwarden, Westerveld, Zuid-Oost Groningen.
- Regio Gelderland: Arnhem, Nijmegen, Amersfoort.

Zij bezochten 20 van de in totaal 24 lokale afdelingen van Milieudefensie. Zo kregen ze een goede indruk van wat er (lokaal) speelt en van de thema's waar zij aan werken, zoals klimaat, biodiversiteit, luchtkwaliteit, luchtvaart en (zwerf)vuil. Er bleek veel behoefte te zijn aan juridische hulp.

Digital organizing

In 2022 gingen we verder met het versterken van onze (groepen) veranderaars via digitale tools. Dit deden we met het Veranderaarsplatform, de Gespreksapp en de Albert Heijn-filialentool. Daarnaast maakten we werk van het verbeteren van onze registratiemethode.

Het Veranderaarsplatform

In 2022 waren er 706 veranderaars actief op ons Veranderaarsplatform. Zij vonden daar informatie, wisselden tips en kennis uit en meldden zich aan voor bijeenkomsten en acties. Uit ons gebruikersonderzoek bleek dat de informatie en het kunnen aanmelden het hoogst werden gewaardeerd. Er is ook ruimte voor verbetering: gebruikers vinden het platform soms niet gebruiksvriendelijk en de agendafunctie kan beter. Hier gaan we aan werken in 2023.

De Gespreksapp

In mei 2022 lanceerden we de Gespreksapp waarmee veranderaars gesprekken kunnen voeren met klanten, werknemers en omwonenden van bedrijven. Met de app voerden we 600 gesprekken met klanten en werknemers bij bedrijven als Ahold Delhaize, Unilever, ING en Rabobank. Soms gingen veranderaars ook binnen in gesprek. In 2023 zetten we de Gespreksapp ook in bij de werknemerscampagne van het Team Activiteiten.

De Albert Heijn-filialentool

In 2022 ontwikkelden we de Albert Heijn-filialentool waarmee Operatie Klimaatgroepen een Albert Heijn-filiaal konden adopteren. Via de tool gaven zij aan welke Albert Heijn ze kozen om actie bij te voeren. Vervolgens vroegen zij klanten om onze petitie te ondertekenen. De tool werd een groot succes. Na een week stond de teller op 19 geadopteerde filialen en kondigde Albert Heijn aan dat ze met een goed klimaatplan gaan komen. In 2023 ontwikkelen we de Ahold-mobilisatietool, gericht op de aandeelhoudersvergadering van Ahold Delhaize.

Registratie

In 2022 stelden we vast dat de registratie van actieve veranderaars onvoldoende op orde is. Om te groeien als beweging moeten we contactmomenten en -gegevens en kenmerken van veranderaars eenvoudig en gebruiksvriendelijk kunnen registreren. Daarom vroegen we een

donatie aan bij Stichting Den Brinker. Deze aanvraag is toegekend en dus onderzoeken we in 2023 hoe we de registratie kunnen verbeteren.

Algemene ledenvergadering

In 2022 organiseerden we 2 Algemene Ledenvergaderingen (ALV's) die zowel op locatie als online te volgen waren. Op 11 juni stemde de ALV in met de nieuwe bestuursstructuur van Vereniging Milieudefensie. Tijdens de ALV van 10 december presenteerden we de plannen voor 2023 en die werden aangenomen. Een belangrijk onderdeel daarvan waren de plannen voor ledenparticipatie. In totaal stemden 2535 leden. Dit aantal is iets hoger dan in 2021 (2204). In totaal waren er 230 mensen aanwezig (in 2021: 410). Alle leden konden van tevoren stemmen, dus ook de leden die niet aanwezig waren op de ALV.

Lokale Afdelingendag

In april vond de Lokale Afdelingendag plaats. Deze dag organiseerden we in 2022 voor het eerst samen met onze Operatie Klimaatgroepen en het was de eerste fysieke bijeenkomst na 2 jaar corona. Er waren 40 mensen aanwezig, waarvan 10 mensen van lokale afdelingen. De aanwezigen wisselden kennis en kunde met elkaar uit tijdens 3 workshops. Ook vierden ze dat alle 29 grootste vervuilers een klimaatplan hebben ingeleverd.

Ledenavonden

- In maart en mei organiseerden we 2 ledenavonden (1 online en 1 offline) over de nieuwe bestuursstructuur.
- In juli organiseerden we de Talkshow Klimaatcrisis-Index 65 mensen volgden de bijeenkomst online en 40 mensen waren aanwezig in het Polanentheater in Amsterdam.
- In november waren 60 veranderaars aanwezig bij ons webinar over het rapport dat de schijnoplossingen van Shell ontmaskert.

Fair Future Generators

Fair Future Generators is een initiatief van Milieudefensie waarbij jongeren tussen 18 en 27 jaar gedurende 4 maanden trainingen volgen en werken aan een project rond klimaatrechtvaardigheid. Dit project kan worden ingevuld bij Milieudefensie of bij een collega-organisatie. In 2022 deden er 137 jongeren mee (in 2021: 95). Zij werkten aan 64 verschillende projecten in het hele land. Bij Milieudefensie deden ze projecten bij het team Shell en bij Milieudefensie Jong.

Het traject startte met een weekend vol trainingen over klimaatrechtvaardigheid, diversiteit en organizing. De kennis en vaardigheden die ze opdeden, pasten ze toe in hun eigen project. Bijvoorbeeld bij het opzetten van een actie tegen Shell of het organiseren van een festival rondom regeneratie. De deelnemers volgden ook workshops die werden verzorgd door teams van Milieudefensie. Daardoor werden ze gestimuleerd om ook na Fair Future Generators actief te blijven in de klimaatbeweging.

In 2022 ontwikkelden we voor Fair Future Generators (en het trainingsloket, zie hierboven) een nieuwe training over communicatie.

Bij Fair Future Generators vinden we het belangrijk dat álle jongeren zich welkom voelen. Een stagiair deed in 2022 onderzoek naar het betrekken van jongeren met een migratieachtergrond. In 2023 zal een nieuwe stagiair zich richten op jongeren met mentale gezondheidsproblemen. Uit onze enquête onder oud-deelnemers bleek dat 91% voor het eerst contact had met mensen buiten hun gebruikelijke kring. En ook belangrijk: 87% zet zich een halfjaar na deelname nog steeds in voor klimaatrechtvaardigheid.

In december werd bekend dat de subsidie voor Fair Future Generators wordt verlengd tot en met 1 december 2023. In 2023 volgt een nieuwe subsidieaanvraag voor 2024 tot en met 2026.

5. Milieudefensie Jong zet Albert Heijn in beweging

Goed nieuws! Albert Heijn wordt duurzamer. In 2030 zal de CO2-uitstoot van de supermarkt 45% lager zijn. Dit geldt voor de hele keten, van product tot schap. Het leek onmogelijk maar nu blijkt het toch te kunnen: als supermarkt je hele productieketen in beeld brengen én verduurzamen. Dit is niet alleen een succes van Milieudefensie, maar ook van Milieudefensie Jong.

Milieudefensie Jong is onze jongerenafdeling die zich inzet voor klimaatrechtvaardigheid. Hoe? Door bedrijven en overheid vol passie en humor te bewegen tot groene stappen. Met hun acties spreken zij een grote groep jongeren aan, tussen de 16 en 28 jaar oud.

Lees meer over Milieudefensie Jong

Van JMA naar Milieudefensie Jong

Jongeren Milieu Actief (JMA) werkte al 20 jaar intensief samen met Milieudefensie. In 2021 namen beide besturen het besluit om JMA een onderdeel te laten worden van Milieudefensie. In 2022 werkten we dit plan samen verder uit en in september 2022 ging Milieudefensie Jong officieel van start. Door de krachten te bundelen kunnen we de invloed van jongeren vergroten en kunnen zij meepraten en meedenken over de campagnes van Milieudefensie. Milieudefensie Jong werkt met eigen acties mee aan deze campagnes.

Groei en behoud

In 2022 werkten de jongeren aan hun groei & behoudstrategie. Daarmee willen zij de community vergroten en verstevigen en een goede plek bieden aan alle jonge mensen die mee willen doen. Hiermee gaan zij in 2023 mee verder.

Een groot succes: de Ahold-campagne

In januari besloot Milieudefensie Jong om haar pijlen te richten op de grote vervuiler Ahold Delhaize, moederbedrijf van onder andere Albert Heijn en Etos. Dit bedrijf is een machtige speler in de mondiale voedselsector, met zijn hoofdkantoor in Nederland. De jongeren namen diverse stappen.

Bijvoorbeeld:

- Zij schreven een brief aan het bedrijf, lanceerden een petitie en voerden gesprekken met jonge medewerkers. Zij werkten daarbij nauw samen met de afdeling Inhoud en Lobby.
- In april bezochten zij de aandeelhoudersvergadering in Zaandam. Neele Boelens, voorzitter van Milieudefensie Jong, sprak CEO Frans Muller en de rest van de directie aan op hun verantwoordelijkheid in de klimaatcrisis. Buiten demonstreerden jongeren en spraken zij aandeelhouders aan.
- In juni verzorgden ze een veganistische picknick voor jonge Ahold-medewerkers, op het Museumplein in Amsterdam. Zo lieten zij aan het bedrijf zien dat ook medewerkers een leefbare planeet willen.
- Ze lanceerden een rapport over de klimaatschade van Ahold Delhaize (119 miljard!) en vroegen daarvoor aandacht met actievoerders in hamsterpakken.
- Ze maakten een video met een kerstboodschap. Albert Heijn-medewerkers uitten hun zorgen en riepen hun werkgever op om zich aan het Akkoord van Parijs te houden. Deze boodschap stuurden ze naar de directie.

Actievoeren werkt! Albert Heijn beloofde de uitstoot te verminderen met 45% in 2030 ten opzichte van 2019 voor scope 1, 2 en 3 om zo de doelen in lijn te brengen met het Parijs-akkoord. Nu de rest van Ahold Delhaize nog. Daar gaan de jongeren mee verder in 2023.

Link naar: <https://milieudefensie.nl/actueel/hoe-wordt-de-co2-uitstoot-van-grote-bedrijven-berekend>

6. Geen steun meer voor olie- en gasprojecten in het buitenland

Tijdens de Klimaattop in Glasgow in 2021 beloofde onze regering voor het einde van 2022 te stoppen met subsidies voor internationale fossiele projecten (de 'Glasgowverklaring'). In november 2022 publiceerde zij eindelijk de uitwerking van deze belofte.

Hieruit blijkt dat we nog niet klaar zijn: Nederland wil nog niet metéén stoppen én wil teveel uitzonderingen op het verbod. Daar gaan we in 2023 mee aan de slag. Maar toch: Nederland heeft nu beleid dat ervoor zorgt dat ons land stopt met fossiele exportsteun. En dat was jarenlang onmogelijk. Deze grote stap vooruit laat zien dat onze volhardende lobby succes heeft.

Lees meer over onze lobbysuccessen

Onze inhoudelijk medewerkers lobbyen vol overtuiging bij overheid en bedrijfsleven om onze doelen te bereiken. Dat werkt zo: met onze publiekscampagnes maken we zichtbaar waar we voor staan en bouwen we draagvlak op. Vervolgens voeren onze campaigners en inhoudelijk medewerkers achter de schermen stevige lobbygesprekken om onze inzet te verankeren op beleidsniveau.

In 2022 behaalden we verschillende lobby-successen.

Bijvoorbeeld:

- We maakten ons hard voor een klimaatplicht voor bedrijven, vastgelegd in de IMVO-wet (wet voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen). In november 2022

werd de initiatiefwet Duurzaam en Verantwoord Ondernemen ingediend, die bedrijven verplicht om de klimaatschade van hun producten in kaart te brengen en aan te pakken. De initiatiefwet kwam van ChristenUnie, PvdA, GroenLinks, SP, D66 en Volt.

<https://milieudefensie.nl/actueel/klimaatplicht-in-imvo-wet-uitgebreide-positie-md.pdf>
<https://milieudefensie.nl/actueel/nieuwe-initiatiefwet-verplicht-bedrijven-tot-respect-voor-mensenrechten-en-klimaat>

- In december bereikte de Europese Unie overeenstemming over de Bossenwet: een mijlpaal in de strijd tegen ontbossing. Bedrijven in de Europese Unie moeten vastleggen waar hun soja, palmolie, rubber, cacao, koffie, hout, papier en rundvlees vandaan komt en bewijzen dat de productie niet bijdraagt aan ontbossing en schendingen van mensenrechten. Dit succes is het resultaat van jarenlange inzet van maatschappelijke organisaties, samen met gemeenschappen in de landen waar de ontbossing plaatsvindt. Onze volgende stap: ervoor zorgen dat financiële instellingen ook worden meegenomen in deze wet want zij investeren nog volop in ontbossing. Zie ook hoogtepunt 3, GLA, Europees Bossenbeleid.

<https://milieudefensie.nl/actueel/bossenwet-aan-deze-regels-moeten-europese-bedrijven-zich-houden>

- Tijdens de stikstofcrisis werd er 1 oplossing over het hoofd gezien: de rol die ketenpartijen, zoals banken, veevoerbedrijven en supermarkten, kunnen spelen. Rabobank joeg jarenlang de schaalvergroting van de veeteelt aan. De schulden van boeren bij deze bank zorgen ervoor dat zij niet kunnen kiezen voor duurzame veeteelt op kleinere schaal. Wij vinden daarom dat Rabobank moet bijdragen aan het oplossen van de stikstofcrisis, bijvoorbeeld door leningen af te schrijven. We werden uitgenodigd door Johan Remkes om dit toe te lichten en spraken met minister Adema (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Inmiddels heeft de minister onze eis overgenomen. Ook noemt hij expliciet dat Rabobank leningen zou moeten afschrijven. Ahold heeft inmiddels aangekondigd dat ze serieus werk maken van de vermindering van hun uitstoot.

<https://milieudefensie.nl/actueel/rabobank-kan-de-stikstofcrisis-in-een-klap-oplossen>

- Door onze succesvolle Klimaatplannen-campagne werden we uitgenodigd door 2 ministers: minister Jetten (Klimaat en Energie) en Minister Adriaansens (Economische zaken en klimaat). Zij wilden onze ideeën horen over de verduurzaming van grote vervuilende bedrijven in Nederland. Onze eisen: houd rekening met de voetafdruk van Nederlandse bedrijven in het buitenland en geef geen geld aan grote vervuilers zonder goed klimaatplan. Zie ook hoogtepunt 1.
- Nederland stapt uit het energiehandvestverdrag (ECT, Energy Charter Treaty). Dat maakte minister Jetten (Klimaat en Energie) in oktober bekend. Zie ook FGG.

<https://milieudefensie.nl/actueel/nederland-stapt-uit-verdrag-dat-klimaatbeleid-dwarsboomt>

- Na jarenlange lobby werd voor het eerst gesproken over 'krimp' van de luchtvaart. Op het gebied van verkeer nam de Tweede Kamer een motie aan waarbij er meer aandacht komt voor bereikbaarheid. Dit zorgt ervoor dat er meer geld gaat naar deelvervoer en OV in plaats van naar snelwegen.

In 2022 lieten we diverse onderzoeken doen:

- De rijkste Nederlanders veroorzaken de meeste klimaatschade én krijgen de meeste subsidie. Het klimaatbeleid is dus oneerlijk. <https://milieudedefensie.nl/actueel/eerlijk-klimaatbeleid-alleen-als-iedereen-meedoet>
- Als we uitgaan van de huidige klimaatplannen van Ahold Delhaize, dan is de aangerichte klimaatschade van het bedrijf in 2050 opgelopen tot € 119 miljard. <https://milieudedefensie.nl/actueel/klimaatschade-ahold>
- Nederlandse financiële instellingen zijn verantwoordelijk voor 1,3 keer de uitstoot van heel Nederland. <https://milieudedefensie.nl/actueel/verborgen-vervuilers>
- Shell doet aan *greenwashing* blijkt uit ons rapport waarin we de schijnoplossingen van Shell ontmaskeren. <https://milieudedefensie.nl/actueel/schijnoplossing-stop-de-sprookjesbossen-van-shell>
- Shell wil de komende 30 jaar overal op de wereld nieuwe olie- en gasprojecten beginnen. <https://milieudedefensie.nl/actueel/shell-zet-nog-steeds-volop-in-op-olie-en-gas>
- De klimaatplannen van 29 grote vervuilers laten zien dat geen enkel bedrijf een voldoende scoort. <https://milieudedefensie.nl/actueel/klimaatcrisis-index-grote-vervuilers-scoren-allemaal-een-onvoldoende>
- Investeren in zon- en windenergieprojecten in het buitenland is niet alleen goed voor het klimaat maar zorgt ook voor meer banen. <https://milieudedefensie.nl/actueel/exportsteun-voor-duurzame-energie-levert-tot-wel-30-procent-meer-banen-op>

7. We zijn financieel gezond

Milieudedefensie is financieel gezond. De groei van de inkomsten zet door (+18,6% ten opzichte van 2021) en we sluiten 2022 af met een positief resultaat: het saldo vóór bestemming was € 1.144.930 en na resultaatbestemming € 334.701 positief. Dit is € 370.000 meer dan de begroting van 2022 met € 35.300 negatief. Het positieve resultaat wordt toegevoegd aan de continuïteitsreserve die daarmee uitkomt op € 2.933.820 Deze reserve bedraagt daarmee circa 147% van het minimale bedrag van € 2 miljoen euro dat werd vastgesteld op basis van de risicoanalyse in het najaar van 2020. Het onderliggende financieel resultaat uit de normale activiteiten van VMD in 2022 bedraagt € 106.445

Alle informatie vind je in onze jaarrekening.

Waar komt een donatie van 1 euro terecht?

Van elke ontvangen euro in 2022 besteedden we 90 cent direct aan onze doelstellingen (inclusief baten van alliantiepartners). Een uitleg over de exacte besteding vind je in de jaarrekening.

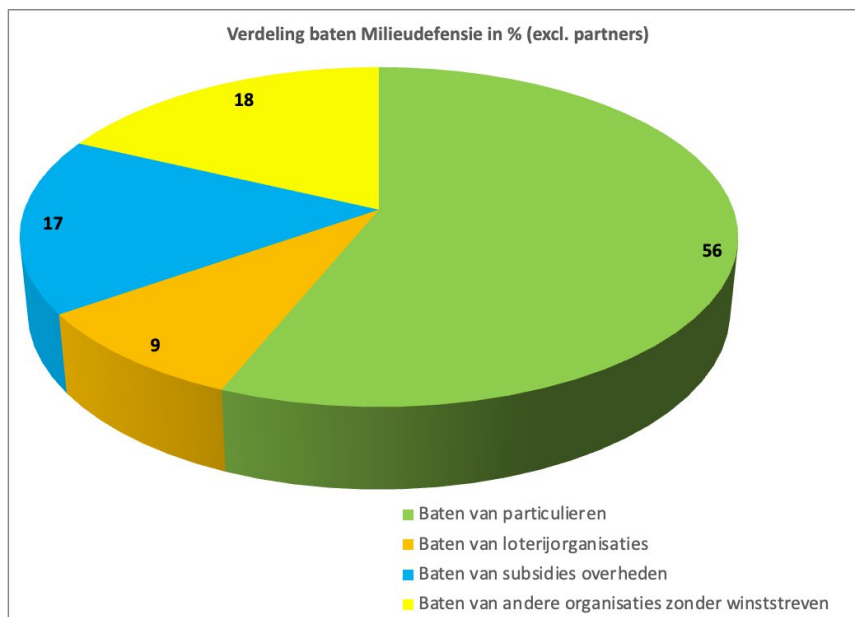

Baten van overheidssubsidies

Milieudefensie financiert haar activiteiten voor een deel uit langlopende subsidies van de overheid. De besteding van deze subsidies valt uiteen in 3 delen:

1. Activiteiten bij Milieudefensie. Bedrag in 2022: € 2.490.599.
2. Activiteiten bij overige partners (vooral Friends of the Earth-groepen) waarmee samen de subsidie is verkregen. Bedrag in 2022: € 2.482.009.
3. Activiteiten bij alliantiepartners: Milieudefensie is penvoerder van de alliantie GLA (Green Livelihoods Alliance) en ontvangt het hele bedrag. Dit wordt verdeeld met de andere alliantiepartners. Bedrag in 2022: € 7.098.313.

Een groot deel van de uitvoering van subsidies vindt dus plaats bij partners, buiten Milieudefensie. De financiering van de activiteiten die plaatsvinden bij Milieudefensie in Nederland is het beste te analyseren als we de categorieën 2 en 3 buiten beschouwing laten. Daarmee komt het aandeel overheidsfinanciering in de totale baten van Milieudefensie exclusief partners en exclusief overige baten op 17%, zie onderstaande diagram.

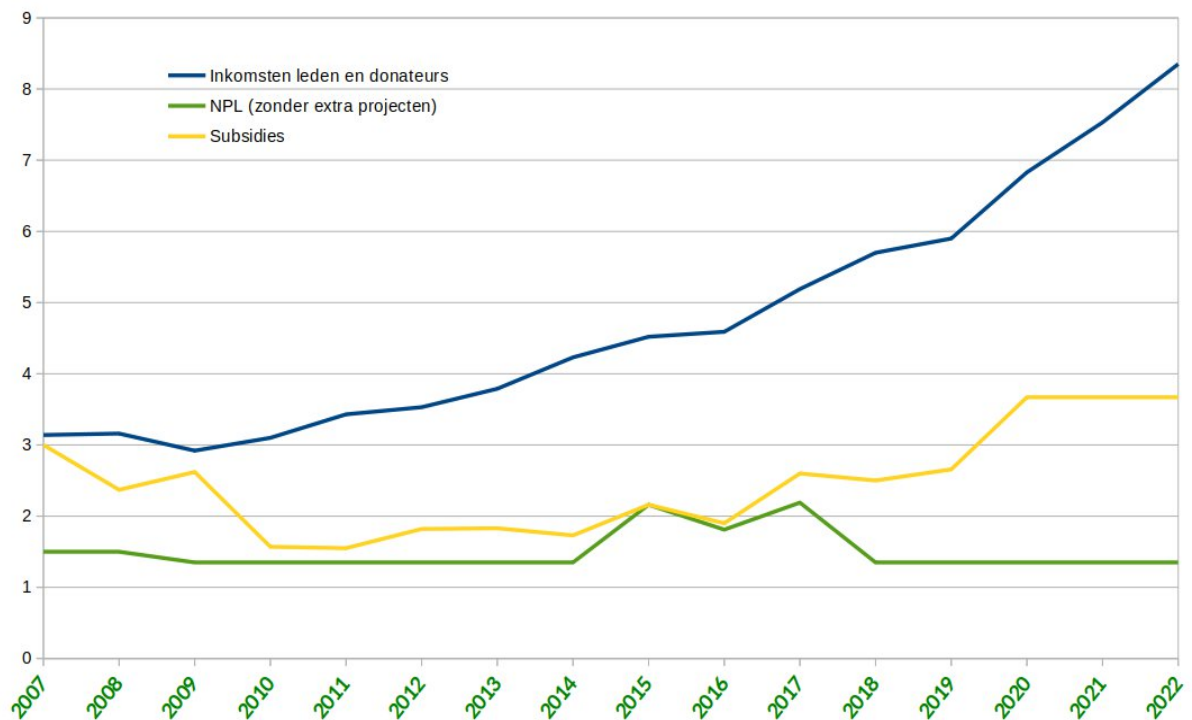

Lees meer over de successen van Fondsenwerving

De inkomsten uit particuliere fondsenwerving groeiden

De maatschappelijk steun voor onze strijd voor klimaatrechtvaardigheid groeit. Dat zien we terug in de financiële steun van onze leden en donateurs: In 2022 haalden we het prachtige bedrag van 8,3 miljoen euro op. Dat is een stijging van maar liefst 11% ten opzichte van vorig jaar. Deze groei aan inkomsten kwam vooral door de groei van het aantal leden én doordat leden hun bijdrage verhoogden. Daarnaast ontvingen we veel (spontane) extra (grote) giften.

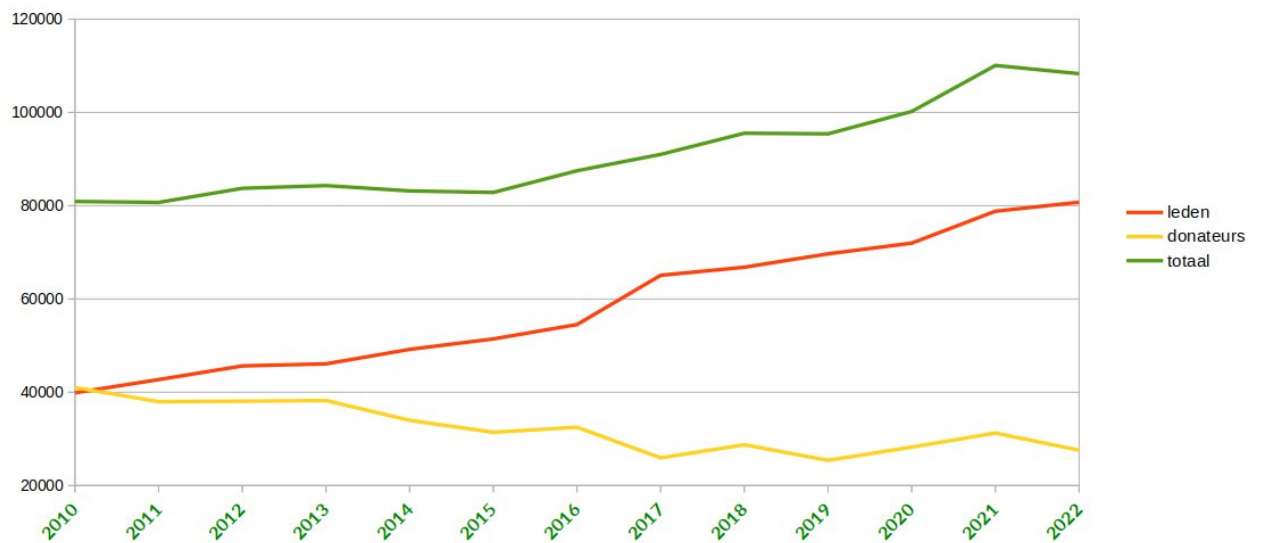
Inkomsten (in miljoen euro)

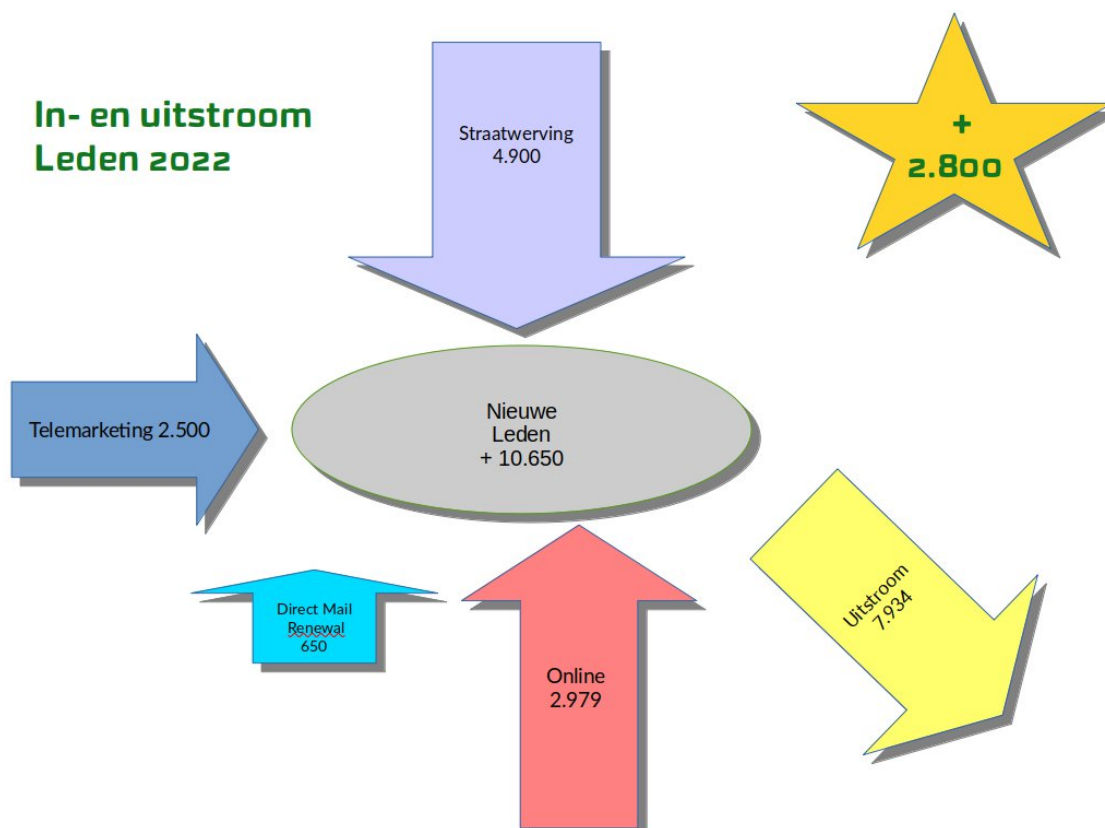
Aantal leden en donateurs

Steeds meer mensen steunen Milieudefensie als lid. In 2022 groeiden we naar 80.742 leden (2021: 78.819). Het aantal losse donateurs daalde tot 27.569 (2021: 31.259). Het totaal aantal leden en donateurs daalde daarmee iets tot 108.311 (2021: 110.078).

Aantal leden / donateurs

Er werden in 2022 10.650 nieuwe mensen lid. De meeste mensen op straat (4.900). Online waren dat er bijna 3.000. Telemarketing was moeilijker dit jaar: in 2021 werden nog 4.500 mensen telefonisch lid, in 2022 waren dat er nog maar 2.500.

Loyaliteit

In 2022 werden 10.650 mensen lid, maar ook hebben zo'n 7.900 mensen hun lidmaatschap stopgezet. Met ons loyaliteitsprogramma streven we ernaar om de laatstgenoemde groep te verkleinen, en terug te winnen.

In 2022 stond ons loyaliteitsprogramma goed op de rails. Met dit programma proberen we (nieuwe) leden en donateurs langdurig aan ons te binden: door ze een warm welkom te heten, te betrekken bij wat we doen, te waarderen, te bedanken en ze voordelen te bieden. Als mensen toch opzeggen nemen we warm afscheid en houden we ze op de hoogte van ons werk. Na een periode vragen we ze of ze Milieudefensie opnieuw als lid willen steunen.

Jaarlijks doen we een groot loyaliteitsonderzoek onder onze leden en donateurs. In 2022 bleek hieruit dat onze Charity Support Score, een maat voor loyaliteit, iets was gedaald ten opzichte van 2021. Dat is voor ons een goede reden om blijvende aandacht aan loyaliteit te besteden.

Bijzondere giften

De inkomsten uit nalatenschappen waren minder dan begroot: € 133.000 (2021: € 132.000). Waar bij andere natuur- en milieuorganisaties het aandeel nalatenschappen gemiddeld 20% van de fondsenwervende inkomsten is, is dit bij ons in 2022 slechts 2%. Er is dus veel potentie om te groeien.

Steeds meer mensen, maar ook stichtingen en bedrijven, doneren grotere bedragen. Dit jaar ontvingen we 64 giften die hoger waren dan € 2.000, met een totale waarde van € 700.000. Daarnaast sluiten steeds meer mensen een periodieke schenkingsovereenkomst af. Inmiddels zijn dat ruim 2.750 mensen, die gezamenlijk een bedrag schonken van € 733.000.

Meer weten?

De belangrijkste resultaten en de gehanteerde fondsenwervende methoden staan verder beschreven in onze jaarrekening.

Over Milieudefensie

Hoe geef jij onze aarde door?

Dat is misschien wel de belangrijkste vraag van dit moment. Om te voorkomen dat de klimaatcrisis uit de hand loopt, moeten grote vervuilers en de politiek nú aan de slag. Maar uit zichzelf doen ze dat niet.

Het komt dus op ons aan! Op iedereen die zich zorgen maakt over klimaatverandering en daar wat aan wil doen. Maar in je eentje begin je niet zoveel. Daarom brengt Milieudefensie mensen samen en maakt daar een krachtige beweging van. Samen spreken we de CEO's van de grote vervuilers aan, en premier Rutte en andere politici. Wat doen zij om de aarde beter door te geven? En doen ze dat op een rechtvaardige manier?

Samen zijn we een 'verandermacht' en zijn we sterker dan grote vervuilers en treuzelende politici. Dat hebben we laten zien met onze historische overwinning in de rechtszaak tegen Shell. En dat laten we zien door nog eens 29 grote vervuilers aan te pakken.

Een goed leven voor ons allemaal op een gezonde aarde is mogelijk. Om het voor elkaar te krijgen hebben we ook jouw steun nodig. Hoe geef jij onze aarde door? [Sluit je aan bij Milieudefensie en doe mee.](#)

50 jaar Milieudefensie

Al 50 jaar supporter van veranderaars

Wij geloven in de kracht van mensen. Als mensen samenwerken kunnen ze de wereld veranderen. Dankzij de steun van zo'n 170.000 mensen in het hele land is Milieudefensie uitgegroeid tot de meest invloedrijke klimaatorganisatie van Nederland. **In 2022 vierden we het 50-jarig bestaan van onze vereniging.**

De mensen van het eerste uur zagen dat het de verkeerde kant opging met het milieu. Daarom werd in 1971 de Raad voor Milieudefensie opgericht. Deze zelfbenoemde raad adviseerde de overheid en bedrijven over wat er mis was en nodig moest veranderen. Het is de tijd van het spraakmakende Rapport van de Club van Rome, Grenzen aan de groei. Maar invloed kreeg Milieudefensie pas echt toen we een vereniging werden met actief betrokken mensen. Dat gebeurde in december 1972. En dat hebben we gevierd!

- Er was een extra feestelijke Algemene Ledenvergadering (ALV), waar werd stilgestaan bij onze kleurrijke en succesvolle geschiedenis.
- Onze leden en donateurs kozen het ontwerp van een speciaal jubileum t-shirt. Het winnende ontwerp, gemaakt door Sioejeng Tsao, werd gelijk een bestseller.
- We maakten [een speciale jubileumvideo](#), een eerbetoon aan onze veranderaars, toen en nu.
- En we brachten onze geschiedenis tot leven met een foto-overzicht: [Milieudefensie in \(iets meer dan\) 50 beelden](#).
- De zomereditie van onze kwartaalnieuwsbrief Actief stond in het teken van 50 jaar Milieudefensie.
- En we maakten een speciale editie van de DtE

[>Hier lees je meer over onze roemrijke geschiedenis](#)

Onze verandermacht

Hoeveel mensen hebben in 2022 meegedaan met de activiteiten van Milieudefensie?

Waar staan we?

Even het verleden opfrissen. Om een beter beeld te krijgen van hoeveel mensen Milieudefensie steunen hebben we in 2019 het begrip 'Verandermacht' geïntroduceerd. Dat zijn de mensen die ons in de afgelopen 12 maanden met tijd of geld hebben gesteund. We maken daar ook nog een onderverdeling in, van mensen die ons heel actief ondersteunen tot mensen die incidenteel steunen, door bijvoorbeeld een petitie te ondertekenen, of met een losse donatie. Die onderverdeling noemen we betrokkenheidsniveaus.

Op 1 januari 2022 stond de teller van de verandermacht op 175.279, een jaar later, op 1 januari 2023 op 166.357.

Over heel 2022 genomen is de grootte van de Verandermacht ongeveer stabiel gebleven. Wat we duidelijk zien is dat er een grotere variatie is in het aantal mensen dat ons incidenteel steunt, ten opzichte van mensen die ons structureel steunen.

Is die schommeling zorgelijk?

Ja en nee, die schommeling zat in de lijn der verwachting. Mensen tellen 12 maanden mee in de Verandermacht. Als iemand een jaar geleden instroomde, en daarna niet meer actief werd, dan stroomt die persoon automatisch weer uit de verandermacht.

Veel van de petitietekenaars laten geen contactgegevens achter, waardoor wij ze niet meer direct kunnen informeren over wat we allemaal doen en bereiken. Dan is het voorstelbaar dat deze mensen niet op de hoogte zijn dat ze weer opnieuw met ons mee kunnen doen.

Het aantal mensen dat ons structureel steunt (Bijdragers en Eigenaren) blijft stabiel. En dat is goed nieuws, deze groep zal ons ook in 2023 weer steunen, om samen met ons de klus te klaren.

Maar de grafiek is ook een waarschuwing. Veel van de mensen die ons structureel gaan steunen als Bijdrager, komen eerst als Supporter met ons in contact. Een daling van het aantal Supporters verkleint dus de kans om makkelijk mensen te vinden die ook structureel onze beweging willen versterken. We hebben er dus baat bij een grote groep Supporters in de verandermacht te hebben. Om draagvlak aan te tonen, en om betrokken structurele Bijdragers te vinden.

Hoe nu verder?

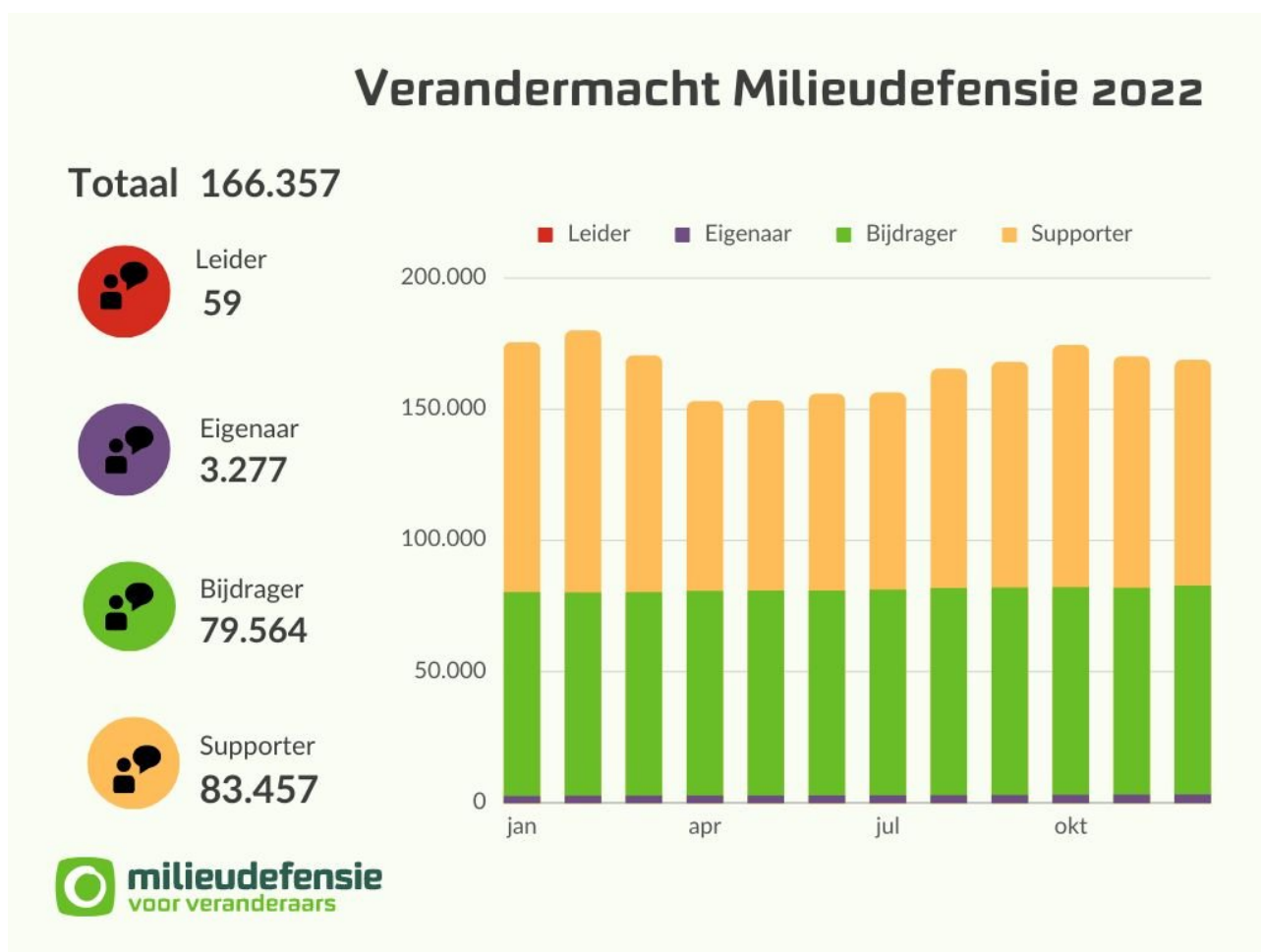
De verandermacht is en blijft een mooie indicator: hoeveel mensen zijn actief in onze beweging. En het geeft bovendien een globaal beeld in welke mate mensen betrokken zijn bij ons werk: eenmalig of juist structureel, of bijvoorbeeld juist heel intensief in tijd. Het geeft ons ook de kans deze mensen te benaderen op een manier die beter past bij hun mate van betrokkenheid.

Het is echter geen geschikte indicator waarmee de teams van Milieudefensie hun werk snel kunnen bijsturen. Daar gebruiken ze andere indicatoren voor die daar beter geschikt voor zijn. Denk dan bijvoorbeeld aan indicatoren die specifiek toegespitst zijn op de call to actions van de campagnes:

- hoeveel teknaars voor petitie X;
- hoeveel donaties voor crowdfunding Y;
- en -indien beschikbaar- via welke route de ondertekenaar de petitie heeft gevonden om te zien waar promotie succesvol is of juist niet.

Van zo'n petitiepagina monitoren ze ook graag de conversie, waardoor ze mogelijk meer bezoekers kunnen verleiden te tekenen of te doneren.

Maar op de achtergrond blijven we de Verandermacht natuurlijk wél monitoren, zodat we zicht houden op hoeveel mensen de afgelopen 12 maanden actief betrokken zijn als veranderaar.

De Servicelijn in 2022

In 2022 handelden we 2249 telefoontjes en 31.995 mails af. Ook kwamen er 39 brieven binnen. We gaven informatie over campagnes en acties van Milieudefensie en beantwoordden vragen over het lidmaatschap.

In drukke tijden kon het even duren, maar de Servicelijn streefde ernaar dat een vraag binnen 3 dagen werd beantwoord.

Klachten

In totaal kwamen er in 2022 zo'n 94 klachten binnen, die we allemaal naar tevredenheid afhandelden. Meestal was het meer een kritische opmerking dan echt een klacht.

De meeste klachten gingen over onze werving. Werving voor financiële steun is erg belangrijk voor Milieudefensie. Dat er klachten over binnenkomen is begrijpelijk. Gelukkig gaat het meestal over de werving zelf en niet over de inhoud van de gesprekken of de toon van het giftverzoek.

Straatwerving

We pakten het straatwerven weer op omdat corona zo goed als voorbij was. De gesprekken op straat werden over het algemeen als positief ervaren. De meest gehoorde klacht was dat mensen liever een eenmalige gift geven. Toch kozen we ervoor om in te zetten op een doorlopend lidmaatschap, wat in de communicatie soms niet helemaal goed overkwam. Mensen die daarover contact met ons opnamen legden we uit hoe het zit. Ook bespraken we dit met onze straatwervers.

Nieuw is dat we 3 klachten ontvingen van niet-herkende Alzheimer bij een geworven lid. Het lastige is dat Alzheimer ~~is~~, zeker bij een onbekende, lang niet altijd makkelijk is te herkennen. Dit heeft de aandacht bij onze wervers.

Telemarketing

Telemarketing heeft in 2022 tot dezelfde opmerkingen als eerdere jaren geleid: eerder het feit dat men gebeld wordt, dan dat er inhoudelijk over het gesprek geklaagd is. Vooral het aantal keren dat mensen gebeld worden is een reden om bij ons een klacht in te dienen.

Bij geen gehoor laat Milieudefensie een bericht achter met een telefoonnummer waar mensen zich kunnen afmelden om gebeld te worden. Hierdoor is het melden van een klacht over het gebeld worden makkelijker gemaakt. En kunnen we op een makkelijke manier verdere irritatie voorkomen.

De wachttijd bij het telefonisch opzeggen liep helaas bij pieken ook wat op, wat tot logische irritatie heeft geleid. Men kan ons ook altijd een mail sturen voor het opzeggen van de steun. Daar wordt gebruik van gemaakt, met daarbij de opmerking dat de telefonische wachttijd te lang was.

Postverwerking

Wat al jaren een terugkerend fenomeen is, is dat we bij geretoureerde post de opmerking krijgen dat het versturen van post niet meer van deze tijd is, dan wel milieuvriendelijk is. We zijn altijd blij als mensen ons ongewenste post retour sturen zodat we dit administratief kunnen verwerken. Zo verspillen we minder papier en maken we minder kosten. We willen graag onze leden en donateurs op die manier informeren die voor hen het prettigst is. Voor de één is dat op papier en voor de ander is dat digitaal.

De milieuvergelijking tussen papieren post en digitale post is echter niet helemaal goed te maken. Een nieuwsbrief die we digitaal versturen hoeft niet gedrukt, getransporteerd en opgehaald te worden. Er wordt dus energie, brandstof (voor transport) en materiaal (grondstoffen voor papier) gespaard. Maar bits and bytes vliegen niet zomaar door de lucht. Ze transporteren en bewaren vraagt opmerkelijk veel energie. Elke zoekopdracht, elke e-mail, elke geraadpleegde webpagina kost stroom. Het allerbelangrijkste is dat we zowel voor de papieren

uitgaven als de digitale nieuwsbrieven, de milieuvriendelijkste variant kiezen. Lees meer over onze milieuprestaties bij Intern milieubeleid

4 klachten met betrekking tot diversiteit, inclusiviteit en intersectionaliteit

In 2022 is Milieudefensie van start gegaan met een ontwikkelingsfocus op diversiteit, inclusiviteit en intersectionaliteit. Milieudefensie vindt het belangrijk om iedereen te betrekken bij het oplossen van de klimaatcrisis.

Om te kijken hoe we hier beter in worden, hebben we een nulmeting gehouden door een enquête uit te sturen over dit onderwerp.

Van de 43.000 mensen die de enquête kregen, hebben 3346 mensen deze ingevuld. Er zijn enkele klachten binnen gekomen over de vragen in de enquête over diversiteitskenmerken. Zij vinden dat persoonlijkheidskenmerken er niet toe doen wanneer je opkomt voor het milieu en het klimaat. Het onderwerp op zich roept weerstand op, waardoor sommige leden opzeggen.

Intern milieubeleid

Lees meer over de eigen milieuprestaties van Milieudefensie.

We zijn zuinig met energie

Milieudefensie gebruikt uitsluitend groene stroom. De cv-installatie en het luchtbehandelingssysteem zijn centraal geregeld en ingesteld op een dag- en een nachtstand ('s nachts en in het weekend 15 graden). Ook maken we alleen gebruik van ledverlichting.

We reizen groen

Voor woon-werkverkeer wordt alleen gebruik gemaakt van de fiets of het openbaar vervoer. Voor dienstreizen houdt Milieudefensie zich aan de Travel policy van Friends of the Earth Europe. Dat betekent dat alle bestemmingen die binnen 8 uur per trein bereikbaar zijn, ook per trein worden afgelegd (en dus niet per vliegtuig).

We compenseren onze uitstoot

Milieudefensie compenseert verder haar CO₂-uitstoot door koolstofcredits te kopen bij Hivos, waarmee we de Cambodian National Biogas Programme ondersteunen.

We gebruiken zuinige laptops en Open Source Software

Nieuwe laptops kopen we refurbished in. Deze zijn van hoge kwaliteit en gaan daardoor langdurig mee. Deze installeren we met Open Source Software wat de levensduur verder vergroot door lagere systeem eisen. We gebruiken zo min mogelijk printers en andere apparatuur en houden rekening met het energieverbruik. In de printers gebruiken we 100% recycled papier. Oude apparatuur wordt recycled, de opbrengst gedoneerd aan een goed doel.

We zijn in transitie naar de cloud oplossing van Leafcloud voor onze servers. Deze aanbieder plaatst servers in gebouwen waar de warmte van de apparatuur direct wordt ingezet voor de warmwatervoorziening voor de gebruikers van het gebouw. Daarnaast werken de servers op groene stroom wat het de meest milieuvriendelijke cloud maakt van het moment.

We bankieren verantwoord

Verantwoord bankieren staat volop in de belangstelling. Als milieuorganisatie die banken aanspreekt om het beter te doen, nemen we daarin zelf uiteraard ook onze verantwoordelijkheid. We beleggen niet en regelen onze bankzaken bij twee duurzame banken, de Triodos Bank en de ASN Bank. Onze giftenrekening is sinds april 2016 ondergebracht bij de Triodos Bank.

Sociaal beleid

Milieudefensie stelt eisen aan haar sociaal beleid. Ons sociaal beleid is gebaseerd op de onderstaande uitgangspunten.

1. We streven naar een optimale rechtspositie voor onze medewerkers.
2. Onze arbeidsvoorwaarden zijn gericht op de nu geldende wet- en regelgeving.
3. De arbeidsvoorwaarden sluiten aan bij het doel, de werkwijze en cultuur van Vereniging Milieudefensie.
4. We spelen in op maatschappelijke ontwikkelingen als ons sociaal beleid daar beter en effectiever van wordt.
5. We streven naar een personeelsbeleid en een medewerkersbestand dat past bij de maatschappelijke ontwikkelingen en demografische verhoudingen in Nederland.
6. We bouwen aan een werkcultuur waar iedereen zich welkom en gezien weet en zich veilig voelt. We gaan meer medewerkers in dienst nemen uit doelgroepen die op dit moment weinig vertegenwoordigd zijn en kijken bij het samenstellen van de teams naar diverse kwaliteiten die elkaar aanvullen en versterken

De meeste medewerkers van Milieudefensie werken parttime, maximaal 0,8 fte. De organisatie wil dat medewerkers tijd overhouden voor andere rollen, bijvoorbeeld in het gezin, als vrijwilliger of bij andere maatschappelijke organisaties.

Salarissen

Milieudefensie kent een plat loongebouw. Milieudefensie heeft er bewust voor gekozen aan de onderkant van het loongebouw relatief hoog te waarderen en aan de bovenkant relatief laag. Deze uitgangspunten zijn opnieuw vastgesteld bij het actualiseren van het loongebouw in 2017. In 2022 heeft Milieudefensie een benchmark onderzoek laten uitvoeren door de Human Capital Group, waaruit blijkt dat de salarissen nog altijd overeenkomen met de in 2017 geformuleerde uitgangspunten. In 2023 gaan we deze uitgangspunten opnieuw tegen het licht houden.

Het laagste bruto jaarsalaris bedroeg in 2022 niet minder dan € 28.260,- en het hoogste bruto jaarsalaris niet meer dan € 95.304,- bij een aanstelling van 1,0 fte.

Het salaris van de directie van Milieudefensie valt ruimschoots binnen de Wet Normering Topinkomens en ligt op een aanzienlijk lager niveau dan wat qua directeurssalarissen gangbaar is bij andere goede doelen. Het maximum haalbare salaris bij Milieudefensie bedraagt € 102.928,- (bruto inclusief vakantiegeld).

Milieudefensie is aangesloten bij Goede Doelen Nederland (voorheen Vereniging Fondsenwervende Instellingen, VFI). Sinds 2005 heeft Goede Doelen Nederland een beloningsregeling voor directeuren. Deze regeling is gebaseerd op de - door de commissie Wijffels opgestelde - Code Goed Bestuur voor goede doelen en houdt onder meer rekening met de omvang en complexiteit van de organisatie. Meer informatie over de directeurssalarissen van Goede Doelen in Nederland is te vinden op de [website van Goede Doelen Nederland](#).

De directie van Milieudefensie bestaat sinds 1 oktober 2022 uit twee directeur-bestuurders, t.w. de heer Donald Pols, in dienst sinds 1 december 2015, en mevrouw Laan van Staalduinen, in dienst sinds 1 oktober 2022.

In 2022 werkte de heer Donald Pols 37,5 uur in de week (1 fte) tegen een “beloning plus belastbare onkostenvergoedingen” van € 97.188,-. Met een “beloning betaalbaar op termijn” van € 18.561,- is de totale bezoldiging over 2022 € 115.749,-.

Mevrouw Laan van Staalduinen is sinds 1 oktober aangesteld als directeur-bestuurder en werkte in 2022 eveneens 37,5 uur in de week (1 fte) tegen een “beloning plus belastbare onkostenvergoedingen” van € 24.826,-. Met een “beloning betaalbaar op termijn” van € 6.288,- is de totale bezoldiging over 2022 € 31.114,- (op jaarbasis is dit gelijk aan € 124.456,-).

Met ingang van de nieuwe directie-bestuur en governance structuur in 2022 zijn de salarissen van beide directeur bestuurders gelijk aan elkaar, er is alleen een verschil in de pensioenlasten in verband met leeftijd. De bezoldiging van de beide directieleden is lager dan het maximum dat geldt voor een goede doelen organisatie van de omvang en complexiteit van Milieudefensie.

Vrijwilligersvergoedingen

Vrijwilligers bij Milieudefensie ontvangen een vergoeding voor reëel gemaakte onkosten.

Vrijwilligers kunnen daarnaast tweemaal per week gratis gebruik maken van de veganistische lunch.

Een beperkte groep vrijwillige trainers voor het project Fair Future Generators ontving daarnaast een vrijwilligersvergoeding van € 30 per gegeven training. Dit is inclusief het volgen van een train de trainer, voorbereiding voor het geven van de training, evaluatie en reistijd.

Sinds de opheffing van Jongeren Milieu Actief als zelfstandige organisatie in de zomer van 2022 maken zij als Milieudefensie Jong deel uit van Vereniging Milieudefensie. Vijf van de voormalige JMA bestuursposities zijn vervangen door de vrijwillige positie van MD Jong Coördinator. De vijf MD Jong coördinatoren zijn, op vrijwillige basis, structureel 16 uur per week werkzaam voor Milieudefensie. Zij ontvangen hiervoor sinds 1 oktober 2022 een vaste vrijwilligersvergoeding van € 180 per maand met een maximum van €1.800 per kalenderjaar.

Vertrouwenspersoon

Vereniging Milieudefensie en haar werkorganisatie hebben beleid en maatregelen die er in samenhang voor zorgen dat we een integere en betrouwbare organisatie en vereniging zijn. Dat geldt zowel binnen de vereniging en de werkorganisatie als in ons contact met de buitenwereld. Milieudefensie biedt niet alleen aan medewerkers van de organisatie, maar ook aan leden en actieve vrijwilligers van de vereniging de mogelijkheid om contact op te nemen met een externe vertrouwenspersoon.

De Gedragscode van Vereniging Milieudefensie omvat drie gedragscodes:

1. Voor de leden van de vereniging.
2. Voor iedereen die namens en samen met Milieudefensie activiteiten uitvoert.
3. Voor de medewerkers van de werkorganisatie.

De gedragscode voor medewerkers van de werkorganisatie maakt deel uit van onze arbeidsvoorwaardenregeling. Voor medewerkers beschikt Milieudefensie naast een externe vertrouwenspersoon ook over een interne vertrouwenspersoon.

Sociaal Jaarverslag 2022

Milieudefensie werkt aan een duurzaam en eerlijk Nederland. Dat doen we al meer dan 50 jaar met succes. Als onafhankelijke milieuorganisatie zijn we bondgenoot van iedereen die daaraan wil bijdragen. Samen zorgen we dat overheden en bedrijven veranderen.

Milieudefensie vindt het belangrijk om eisen te stellen aan het sociaal beleid van de eigen organisatie. Dat zie je terug in de beperkte salarisverschillen en de aandacht die we besteden aan onderwerpen als verbinding en persoonlijke effectiviteit, maar ook integriteit, diversiteit en inclusiviteit.

[De uitgangspunten voor het sociaal beleid van Milieudefensie lees je hier.](#)

Diversiteit

De gemiddelde leeftijd van onze medewerkers is in de afgelopen jaren licht gedaald, van 43 jaar in 2018 naar 41,83 jaar in 2022. Bij Milieudefensie werkten gedurende het jaar 2022 in totaal 85 vrouwen, 50 mannen en 1 medewerker die zich niet als man of vrouw identificeert.

In- en uitstroom

In 2022 vertrokken 21 medewerkers. Er kwamen 31 nieuwe medewerkers bij. Op 31 december 2022 bedroeg de formatie 120 personen (92,79 fte), op 31 december 2021 was dat 113 personen (83,86 fte).

Mede door het aantrekken van externe gelden in 2022 is de formatie van Milieudefensie dit jaar gegroeid.

Aantal medewerkers in 2022 (totaal over het gehele jaar)

Betaalde medewerkers met vast contract: 94

Betaalde medewerkers met contract voor bepaalde tijd: 42

Kantoorvrijwilligers: 69

Stagiaires: 23

Salarissen

Sinds 2014 is het mogelijk om fulltime te werken. Eind 2022 hadden 10 medewerkers een contract op basis van fulltime.

Het laagste brutosalaris (schaal 1, trede 1) in 2022 bedroeg (bij een fulltime dienstverband) € 2.355,- per maand. In 2022 zaten er geen medewerkers in schaal 1, trede 1.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim lag in 2022 op 5,48%. In 2021 was dit 7,21%. Dit betekent een aanzienlijke daling van het verzuimpercentage.

Opleidingen

In 2022 werd een aantal organisatiebrede trainingen aangeboden gericht op het verbeteren van de samenwerking binnen en tussen teams. Elke medewerker werd in de gelegenheid gesteld om middels een talentanalyse en teamanalyse inzicht te krijgen in de eigen drijfveren en die van hun teamleden. Daarnaast moedigden we alle medewerkers aan om dit jaar de training Verbindende Communicatie van Ai-Opener te volgen, die organisatiebreed werd georganiseerd.

De totale opleidingskosten voor 2022 waren begroot op- €119.500,- Ruim twee maal zoveel als in voorgaande jaren. Van dit bedrag was ruim € 43.600 gereserveerd voor individuele opleidingsbehoeften van medewerkers en € 74.000 voor de hierboven genoemde organisatiebrede trainingen. Het beschikbare budget is bijna volledig besteed.

Veiligheid

Milieudefensie heeft 7 bedrijfshulpverleners (BHV'ers), waaronder een Hoofd BHV, die onveilige situaties zoals brandgevaar en geblokkeerde nooduitgangen signaleren en het pand kunnen ontruimen bij brand. Een aantal BHV'ers heeft een EHBO-diploma. Zij werken nauw samen met de BHV 'er van onze onderhuurder Friends of the Earth International en nemen ook de ontruiming van de andere onderhuurder SIT, voor hun rekening.

Inspraak medewerkers

De medewerkers van Milieudefensie voelen zich over het algemeen zeer betrokken bij hun werk. Die betrokkenheid is terug te zien in het aantal medewerkers dat zich ook buiten kantooruren inzet voor Milieudefensie of die meedoen met acties en manifestaties. Over zaken die het werk en de organisatie aangaan, willen medewerkers meepraten. Formeel gebeurt dat via de Ondernemingsraad. Ook is er in het reguliere overleg ruimte voor inbreng. Tijdens bijeenkomsten worden medewerkers geïnformeerd over nieuwe plannen en ontwikkelingen en is er ruimte voor vragen en opmerkingen.

Ondernemingsraad

Milieudefensie heeft een Ondernemingsraad (OR) die de belangen van het personeel en de organisatie als geheel behartigt. In 2022 bestond de OR uit 7 leden.

De OR heeft zich het afgelopen jaar bezig gehouden met de nieuwe bestuursstructuur, waaronder de beloning van het directie-bestuur en het werven van een nieuwe co-directeur. Andere onderwerpen waren onder meer ziekteverzuim, gelijkwaardigheid, aanpassingen van de regeling betaald ouderschapsverlof, de gevolgen van de prijsindex op de salarissen van 2023. In 2022 organiseerde de OR twee open bijeenkomsten met medewerkers.

Diversiteit, inclusiviteit en intersectionaliteit (DI&I) in 2022

Eind 2021 is het visiestuk 'Diversiteit, Inclusiviteit & Intersectionaliteit' vastgesteld door de directie. Hiermee rondde de werkgroep DI&I haar werkzaamheden af en de verantwoordelijkheid voor het beleid en het werken aan DI&I is belegd bij de directie en de leden van het management team.

In 2022 is DI&I benoemd als innovatiefocus. Dit betekent dat dit hét onderwerp is waarop we als organisatie willen versnellen, stappen willen zetten richting een inclusieve en diversere werkorganisatie en vereniging.

Iedere afdeling en ieder programmateam heeft voor 2022 doelen en resultaten benoemd voor het werken aan DI&I. Hierbij is oog voor samen leren, samen werken aan een inclusieve organisatiecultuur, met respect voor het feit dat iedere medewerker op een persoonlijk ontwikkelingspad zit en andere leerdoelen heeft.

Hieronder benoemen we een aantal activiteiten die we organisatiebreed en binnen de afdelingen hebben gedaan.

Organisatiebreed

- Iedere nieuwe medewerker volgt de introductie cursus DI&I. Deze interne training van 1 dag zorgt voor een gedeeld kennisniveau van de begrippen.
- Externe lezing van Zoë Papaikonomoe over het belang van aandacht voor DI&I in organisaties
- Afdelingen presenteerden tijdens de organisatiebrede standups waarmee ze bezig zijn op dit thema, om collega's van andere afdelingen te informeren en te inspireren.
- Iedere afdeling en programmateam heeft een eigen DI&I-ambassadeur. Een medewerker die fungeert als vraagbaak voor collega's en aanjager is voor het afdelingshoofd op het gebied van DI&I.

Communicatie & Fondsenwerving

- Externe begeleiding door Madhu Mathoera:
 - Kickoff met hele afdeling, herhaling van begripkennis, bewustwording vooroordelen
 - 3 trainingen op maat per subteam over inclusief communiceren
 - 3 kwartaalsessies met de afdeling waarin specifieke onderwerpen aan bod zijn gekomen, zoals het voeren van ongemakkelijke gesprekken, inclusief taal- en beeldgebruik, tokenism, pink-washing etc.
- We hebben een DI&I helpdesk gemaakt met handleidingen over bijv genderneutraal communiceren, inclusieve communicatie in publiekscampagnes, inclusieve beeldtaal, genderneutrale voornaamwoorden, Plan omgaan met online haat en de woordenlijst. Dit is toegankelijk voor alle collega's.
- Diverse onderzoeken gedaan:
 - Diversiteit en inclusie onder onze veranderaars (CORE) (Willem van Dort)
 - Verdieping in persona Dennis/Kenneth (Seim Wolf)
 - Structurele witheid in de klimaatbeweging (Agnes Schim)

- Herbevestiging keuze voor genderneutrale communicatie en B1 ivm toegankelijkheid van onze communicatie

Ondersteuning

- Onderzoek/nulmeting naar diversiteit en inclusiviteit in de werkorganisatie
- Onderzoek naar inclusief leiderschap in de werkorganisatie
- de medewerkers van het projectbureau hebben het hele jaar gemonitord hoe het ging met de psychologische veiligheid en inclusiviteit in de scrumteams (dat zijn onze multidisciplinaire teams die werken volgens de agile werkwijze)
- Na ieder groot intern evenement, zoals een winterfeest of een beleidsdag, monitoren we door middel van een kleine enquête achteraf of iedereen zich welkom en veilig heeft gevoeld en vragen we uit hoe we op deze punten nog verbetering kunnen aanbrengen. Dit heeft geleid tot een 'checklist inclusieve evenementen' die we inmiddels aanbieden aan iedereen in de organisatie die wel eens events organiseert.
- Er is een stiltekamer ingericht voor moment van stilte of gebed, of kolven.
- Veganistische lunch wordt weer twee keer per week aangeboden, versterkt de gezamenlijkheid in de organisatie

Bewegingsopbouw

- We streven naar voor iedereen toegankelijke locaties voor onze evenementen en bijeenkomsten
- 40% van de aanvragen via ons initiatievenloket was van nieuwe groepen
- Gewerkt aan meer betrekken van jongeren bij het werk van Milieudefensie en van Milieudefensie Jong
- We bieden een instapcursus voor nieuwe veranderaars
- We werken aan groepen buiten de randstad, zoals bijv. OK Zuid Limburg
- We werken nauw samen met de FNV

Programmabureau Internationale Samenwerking (PBIS)

DI&I-werk is door de component van genderwerk ingebed in de 2 internationale programma's, wat betekent dat het onderdeel is van de verandertheorie, de doelen en daarmee van de acties van de 2 allianties die deze programma's uitvoeren. 3 van de 4 zuidelijke FoE-partners onder GLA heeft het gender action plan met Milieudefensie gedeeld.

Inhoud & Lobby

- Krimp de Luchtvaartactie georganiseerd samen met de FNV en de lokale groepen rondom Schiphol. Hierdoor werkten we samen met groepen die normaal minder makkelijk met ons in aanraking komen.
- FNV finance magazine schreef over klimaatrechtvaardigheid, waardoor we een nieuwe doelgroep bereikten
- In de campagne op Ahold Delhaize werken we intensief samen met Milieudefensie Jong, ook in de woordvoering, waardoor we een diverser publiek aanspreken. We voeren de interne dialoog over DI&I en kijken of we in onze werving diverser kunnen zijn

- We organiseerden een inspiratielezing van Jeroen van de Waal over de communicatiekloof tussen hoger en lager opgeleide mensen
- Samen met Inheemse groepen vroegen we aandacht voor een rapport over bossen en gingen naar een EU bijeenkomst over ontbossing

Programma Klimaatplannen

- Binnen ons programma hebben wij de focus gelegd op werknemers, OR'en en de FNV. Dit omdat we hier de mogelijkheid zien om duurzame relaties op te bouwen omdat onze belangen elkaar enorm kunnen versterken.
- We hebben dit jaar 5 samenwerkingen met de FNV en werknemers gehad
 - De FNV schreef in het ledenbulletin aan al hun leden een uitgebreid artikel waarin ze onze campagne-eis onderschrijven.
 - OK groepen hebben honderden gesprekken aan de poort gevoerd met werknemers van een aantal van de 29 bedrijven.
 - FNV-leden verspreidden actief de KlimaatCrisis-Index en FNV schreef een ANP reactie waarin ze bedrijven oproepen hun leven te beteren
 - Op 26 november werden we door FNV uitgenodigd om te spreken op hun demonstratie. Donald's speech werd bijzonder goed ontvangen.
- Door het jaar heen heeft Milieudefensie Jong gesprekken gevoerd en relaties gelegd met diverse jonge medewerkers van Ahold. Een stuk of 10-20 medewerkers komen naar door Jong georganiseerde evenementen en voeren met ons campagne.

Programma Klimaatzaak

- Wij hebben de focus gelegd op diversiteitspartners die ons perspectief verrijken vanuit dekolonialisme, anti-racisme, Zuidelijk en/of inheems perspectief. Deze focus sluit inhoudelijk goed aan bij de campagne, omdat Shell een koloniaal en racistisch bedrijf is dat inheemse rechten schendt. Het sluit bovendien aan bij actuele ontwikkelingen in de samenleving, waar specifiek de jongeren in onze beweging Milieudefensie op aanspreken om mee aan de slag te gaan.
- Door samen te werken met bondgenoten vanuit het genoemde perspectief hebben we een nuttige spiegel voorgehouden gekregen. Hun inzichten over onze witte campagne zorgden ervoor dat wij stappen hebben kunnen zetten richting een inclusievere campagne.
- We merken daarbij dat enerzijds onze eigen kennis en bewustwording is toegenomen, door de gesprekken met bondgenoten maar ook door de in de afdeling aangeboden trainingen en door eigen verdieping.
- Het belangrijkste succes op DI&I vinden we zelf dat we onze hoofdboodschap hebben verschoven van CO₂ naar mensenlevens.

Managementteam

- In het managementteam is een serie workshops over inclusief leidinggeven gedaan, met als doel het vormen van een inclusief werkend team, met een belangrijke voorbeeldfunctie voor de rest van de organisatie.

Verslag Integriteit 2022

Integriteitssysteem grotere reikwijdte

In 2022 werd de [Gedragscode](#) voor leden van de Vereniging en voor actievoerders van Milieudefensie van kracht.

Daarmee kent de organisatie 3 Gedragscodes:

- één voor alle medewerkers, management, vrijwilligers en externe professionals van de werkorganisatie,
- één voor de leden van de vereniging,
- één voor iedereen die met Milieudefensie activiteiten uitvoert.

De extern onafhankelijk vertrouwenspersoon is sinds 2022 ook beschikbaar voor leden en actievoerders van Milieudefensie. De meldingsprocedure voor het melden van vermoedens van integriteitsschendingen staat nu open voor zowel medewerkers van de organisatie, voor vrijwilligers, voor leden van de vereniging als voor mensen die samen met Milieudefensie activiteiten uitvoeren.

Dit alles is via verschillende kanalen gecommuniceerd aan betrokkenen. De documenten staan op de website en op een intern toegankelijk platform. ([link!](#))

Incidenten

Er zijn in 2022 drie incidenten geweest op het gebied van integriteit. Eén daarvan was een klacht. In twee andere situaties was er geen melding van het vermoeden van een integriteitsschending, maar was er voldoende aanleiding voor vervolgstappen.

De klacht betrof het in de ogen van de melder onvoldoende zorgvuldig naleven van een interne procedure. De betreffende procedure is opnieuw onder de aandacht gebracht en wordt sindsdien zorgvuldig nageleefd. De klacht gaf daarnaast aanleiding om een brede interne dialoog te organiseren over de toepassing van de kernwaarde 'gelijkwaardigheid' binnen de organisatie. Hierbij zijn alle medewerkers betrokken.

De twee andere situaties betroffen signalen van meerdere collega's over onwenselijk gedrag van verschillende anderen. De signalen waren dusdanig ernstig dat de integriteitsadviseur samen met directie en betrokken leidinggevenden tot vervolgstappen overging. Eén situatie is inmiddels opgelost, de andere situatie is nog in behandeling.

Lessen over integriteit in 2022:

Ook in 2022 is de integriteitsadviseur regelmatig benaderd door medewerkers en leidinggevenden voor raad en advies in verschillende situaties. Dit blijft een belangrijk en waardevol onderdeel van de rol, omdat daarmee indien nodig snel en pro-actief maatregelen genomen kunnen worden om daadwerkelijke integriteitsschendingen te voorkomen.

Ondanks dergelijke adviesgesprekken, bleek het animo voor trainingen onder de naam 'morele oordeelvorming' opnieuw gering. Deze hebben niet plaatsgevonden.

De thema's die herhaaldelijk terugkomen in gesprekken met medewerkers en leidinggevenden hangen onder andere samen met het proces in de organisatie om diverser en inclusiever te

worden. DI&I was in 2022 voor het eerst innovatiefocus in het beleid van Milieudefensie (zie elders in dit verslag). In het kader van deze focus was er veel aandacht voor 'inclusief samenwerken', het omgaan met verschillen en op verbindende wijze samenwerken met anderen.

Vrijwel iedereen die betrokken is bij het werken aan en actievoeren voor klimaatrechtvaardigheid is zeer gemotiveerd, zowel professioneel als persoonlijk. Deze grote betrokkenheid leidt in de praktijk soms tot incidenten op het gebied van respectvolle omgangsvormen.

Vooruitblik op 2023

Om het moreel kompas van medewerkers en leidinggevendenden te onderhouden en te versterken zal er meer aandacht zijn voor het omgaan met professionele dilemma's in het werk en het omgaan met en leidinggeven aan inclusiviteit. Over deze onderwerpen zullen onder andere workshops aangeboden worden door een externe expert.

Nu het integriteitssysteem enige jaren in werking is, is het goed opnieuw te kijken naar de actuele risico's in werkprocessen op de verschillende afdelingen en in programma's. Deze analyse zal in 2023 uitgevoerd worden.

Verslag vertrouwenspersonen 2022

Milieudefensie heeft op dit moment 2 vertrouwenspersonen: een interne en een externe. In 2022 hebben 3 mensen contact gehad met de interne vertrouwenspersoon en 3 mensen met de externe vertrouwenspersoon. Die contacten zijn in alle gevallen naar tevredenheid van de melders verlopen.

De meldingen laten voornog geen patroon zien. Maar naar aanleiding van de rapportages van de vertrouwenspersonen en de integriteitsadviseur is voorjaar 2023 wel een overleg gepland met de directie en P&O. Doel is te bepalen welke aanvullende maatregelen genomen kunnen worden.

Milieudefensie heeft het voornemen in 2023 een tweede interne vertrouwenspersoon aan te stellen.

Wat doet Milieudefensie aan risicomanagement?

Reputatierisico's

Veel activiteiten van Milieudefensie spelen zich af onder het vergrootglas van de media. Een verkeerd gelopen actie of een onterechte beschuldiging aan het adres van een bedrijf, kan funest zijn voor onze reputatie en financiële positie. Om dergelijke risico's zo veel mogelijk uit te sluiten, neemt Milieudefensie onder andere het volgende in acht:

- We communiceren eerlijk en open; we streven onze doelen in alle openheid na.
- Bij het naar buiten brengen van belastende feiten over bedrijven of instellingen staan bronvermelding en de controle van bronnen voorop.
- We investeren in een optimale relatie met de media.

Issuemanagement

Als er – ondanks alle voorzorgsmaatregelen, ingebouwde controlemechanismen en een open houding – toch iets misgaat, roept Milieudefensie een issueteam bijeen. Het issueteam bepaalt welke maatregelen we nemen en hoe hier over naar buiten te treden. Is de situatie ontstaan door een fout van Milieudefensie, dan draaien we niet om de feiten heen. We geven onze fout publiekelijk toe en proberen de schade te herstellen.

Financiële risico's

Milieudefensie gebruikt haar inkomsten om activiteiten te financieren. Om de continuïteit van deze activiteiten te waarborgen, streeft Milieudefensie altijd diversiteit in haar geldbronnen na. Om financiële risico's in de toekomst verder te beperken, willen we een gezonde balans tussen inkomsten uit subsidies en inkomsten fondsenwerving. Met een efficiënte werkorganisatie, meer focus en effectiviteit verwacht Milieudefensie financiële tegenslagen in de toekomst te voorkomen. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in het Algemeen Beleidsplan 2016-2025.

Continuïteitsreserve

Milieudefensie heeft een continuïteitsreserve c.q. weerstandsvermogen opgebouwd. De richtlijn van Goede Doelen Nederland adviseert een reserve van minimaal 50 en maximaal 150 procent van de jaarlijkse, operationele kosten van de werkorganisatie. Milieudefensie heeft de continuïteitsreserve gehouden op het niveau van minimaal 50 procent van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie.

Eind 2020 is daarnaast een nieuwe methodiek voor het vaststellen van de continuïteitsreserve ingevoerd. Als basis zijn 10 belangrijke risico's geïnterpreteerd en financieel gewaardeerd. De omvang van de continuïteitsreserve voldoet aan de bandbreedte die we verantwoord vinden. Komend jaar zal de toetsing opnieuw plaatsvinden.

Compliance: CBF en Code Wiffels

Betrouwbaarheid en transparantie zijn belangrijk voor Milieudefensie. De naleving van wetten en regelgeving is vanzelfsprekend. Milieudefensie voldoet aan de normen van het keurmerkcertificaat van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF).

De Code Wijffels (code voor Goed Bestuur bij fondsenwervende Goede Doelen Organisaties) is per 1 januari 2007 verplicht voor alle bij Goede Doelen Nederland aangesloten organisaties. Deze code maakt onderdeel uit van het CBF-keurmerk.

Milieudefensie heeft zich in 2013 aangesloten, onderschrijft de code en voldoet volledig aan de eisen.

Bestuursverslag 2022

In 2022 veranderde het bestuurs- en governance model van Vereniging Milieudefensie. Het algemeen en dagelijks bestuur, dat volledig bestond uit vrijwilligers, is opgevolgd door een voltijds directie-bestuur. Het voormalige bestuur is benoemd als raad van toezicht.

1. Missie en doel

In artikel 3 van de in juli 2022 vastgestelde, gewijzigde [statuten](#) staat het doel van Vereniging Milieudefensie als volgt omschreven:

1. De Vereniging stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het oplossen en voorkomen van milieuproblemen en het behoud van cultureel erfgoed, alsmede te streven naar een duurzame samenleving dit alles op mondiaal, landelijk, regionaal en lokaal niveau, in de meest ruime zin en een en ander in het belang van de Leden van de Vereniging en in het belang van de kwaliteit van het milieu, de natuur en het landschap in de meest ruime zin voor huidige en toekomstige generaties.
2. De Vereniging tracht haar doel te bereiken door: het kritisch volgen van al die ontwikkelingen in de samenleving die effect hebben op het gebied van milieu, natuur, landschap en duurzaamheid, het beïnvloeden van de besluitvorming daarover door middel van het gebruikmaken van alle daartoe geëigende en geoorloofde middelen, het verrichten dan wel doen verrichten van onderzoek, het verspreiden en verstrekken van informatie in de meest ruime zin, het verkrijgen van gerechtelijke uitspraken en het uitvoeren van alle handelingen en acties die de Vereniging nodig acht om haar doel te bereiken.
3. De Vereniging heeft niet ten doel het maken van winst.

Op 11 juni 2016 is het [Algemeen Beleidsplan 2016-2025](#) vastgesteld. Daarin staan de missie, visie en strategie tot 2026 beschreven.

In 2022:

In 2021 is het Campagnejaarplan 2022 vastgesteld. Daarin staan de doelen en belangrijkste resultaten (Objectives en Key Results) voor 2022 beschreven.

De realisatie van onze doelen en belangrijkste resultaten in 2022 (Objectives en Key Results) staan beschreven in het document *Onze doelen en belangrijkste resultaten in 2022*. Deze is als bijlage toegevoegd aan dit bestuursverslag.

Daarnaast hebben we in 2022 het 50-jarig bestaan van Vereniging Milieudefensie gevierd. Dat gebeurde onder andere met een feestelijke Algemene Ledenvergadering en een jubileum t-shirt. De leden en donateurs van Milieudefensie kozen het winnende ontwerp voor het t-shirt, gemaakt door Sioejeng Tsao, uit een serie van 3 ontwerpen.

2. Governance

Milieudefensie is een vereniging met leden. Het hoogste orgaan van de vereniging is de Algemene Ledenvergadering die twee keer per jaar bij elkaar komt. Voor de uitvoering van verenigingstaken zorgt het landelijk bureau in Amsterdam. Het landelijk bureau staat onder leiding van het directie-bestuur, bestaande uit 2 leden. De vereniging heeft daarnaast een raad van toezicht.

3. Directie-bestuur

Het directie-bestuur van Milieudefensie bestaat uit 2 leden. Per 31 december 2022 bestaat het directie-bestuur uit:

Naam	Functie	Nevenfunctie(s)
Donald Pols	Directeur-bestuurder (in functie sinds 15 december 2015)	Board of non-executive directors Carbon Cleanup
Laan van Staalduinen	Directeur-bestuurder (in functie sinds 1 oktober 2022)	Kerkrentmeester Protestantse Gemeente Durgerdam Bestuurslid Nederlandse Vereniging van Kustzeilers.

Meer informatie over het salaris van de directie-bestuurders vind je in onze jaarrekening.

Verslag van het directie-bestuur

In 2022 bouwde Milieudefensie voort op de successen van 2021:

- Het blijft onze inzet om Shell te brengen tot een agenda in lijn met de afspraken van Parijs.
- We gebruiken de doorbraak in de Klimaatzaak tegen Shell om met 29 zorgvuldig geselecteerde grote bedrijven het gesprek aan te gaan over hun klimaatplannen. Het is voor het tegengaan van dramatische klimaatverandering noodzakelijk dat deze ondernemingen hun handelen in lijn brengen met de afspraken van Parijs. De verzamelde klimaatplannen werden beoordeeld door een onafhankelijke onderzoeksinstituting. De uitkomsten werden met de bedrijven besproken en publiek gemaakt. Geen enkel bedrijf haalde zelfs maar een voldoende.
- Op basis van de uitkomsten riep Milieudefensie het kabinet op om bedrijven alleen in aanmerking te laten komen voor overheidssteun als zij een klimaatplan hebben waarmee zij voldoen aan de afspraken van Parijs.

Door onze campagnes groeit de aandacht voor klimaatbeleid en klimaatrechtvaardigheid bij media, bedrijfsleven en politiek, en in de maatschappij als geheel. Waarbij het vertrouwen van burgers in grote bedrijven steeds verder afneemt. En de roep om meer daden van grote vervuilers in kracht toeneemt. Ondertussen neemt de zichtbaarheid van Milieudefensie als invloedrijke speler toe. En groeien de beweging voor klimaatrechtvaardigheid en Milieudefensie verder.

Parallel aan het succes in de buitenwereld, vroeg de in 2021 aangekondigde hervorming van het bestuurs- en governance model van de vereniging aandacht. Doel: de in 2021 bevestigde agenda over de lange termijn, zoals vormgegeven in het Algemeen Beleidsplan, te ondersteunen en in te bedden in een bloeiende vereniging en een slagvaardige organisatie. In het voorjaar werden voorstellen gedaan en besproken voor een aangepast bestuurs- en governance model. De basis is een voltijds directie-bestuur met directe verantwoording aan vereniging en Algemene Ledenvergadering (ALV) en een raad van toezicht. In de juni ALV werden deze voorstellen met overgrote meerderheid aangenomen en traden zij in werking.

Deze wijzigingen konden niet ieders goedkeuring wegdragen en felle woorden werden soms gewisseld. Het directie-bestuur haalt hieruit de opdracht werk te maken van de intentie om de ledenparticipatie en ledendemocratie te versterken. Voor een impactvolle en bloeiende vereniging van meer dan 80.000 leden.

Het bestuur bestuurdde tot juni 2022 de vereniging en stelde een directeur aan om de agenda van Milieudefensie uit te voeren. In het voorjaar van 2022 besloot het bestuur tot versterking van de directie door de directie uit te breiden met een co-directeur. In de zomer van 2022 werd de zoektocht, na gesprekken met een groot aantal kandidaten, afgesloten met het besluit Laan van Staalduinen als co-directeur te verwelkomen. Per 1 oktober trad zij in dienst. Tijdens de ALV in december werd haar voorlopige benoeming als directeur-bestuurder door de ALV bekrachtigd, na voordracht door de raad van toezicht. Met de komst van Laan en de introductie van het nieuwe bestuursmodel zijn werkorganisatie en vereniging klaar voor de volgende stappen in impact en groei.

In 2022 is het (toenmalige) algemeen bestuur 4 keer bij elkaar geweest. Daarvan waren 3 bijeenkomsten (deels) in persoon en hoefde slechts 1 bijeenkomst digitaal of telefonisch plaats te vinden. Tussentijds vond afstemming per e-mail plaats. Het dagelijks bestuur vergaderde met een hogere frequentie. Het bestuur besprak onder meer:

- Het voorbereiden van de Algemene Ledenvergaderingen;
- Het vaststellen van de jaarrekening, het verslag van de accountant, het directieverslag, en de jaarplannen;
- Het uitwerken van modernisering van het huishoudelijk reglement en de statuten ter besluitvorming in juni 2022.

Wij zijn blij dat er in 2022 meer ruimte was voor persoonlijke ontmoeting en dat de betrokkenheid van leden en beweging bij campagnes en bij verenigingsactiviteiten groeit. Het lukte de vereniging dit jaar om 2 hybride (fysieke én online) ledencongressen en Algemene Ledenvergaderingen te organiseren. Met grote aantallen deelnemers, brede deelname aan stemmingen en interessante agenda's.

4. Raad van toezicht

De vereniging heeft een raad van toezicht. Die heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het directie-bestuur en op de algemene gang van zaken in de vereniging en de werkorganisatie. De raad bestaat uit ten minste 5 en ten hoogste 11 leden. De leden worden benoemd voor een periode van ten minste 4 jaar en kunnen 1 keer worden herbenoemd. Bij de samenstelling van de raad wordt gewerkt met een rooster van aftreden en actuele profielschetsen.

Omwillen van de continuïteit zijn de leden van het voormalige bestuur in juli 2022 benoemd als raad van toezicht. Bij de benoemingstermijn is uitgegaan van de oorspronkelijk datum van aantreden.

Per 31 december 2022 bestaat de raad van toezicht uit de volgende 7 personen:

Naam	Functie	Benoemingstermijn	Hoofd- en nevenfuncties
Marty Smits	voorzitter	Aangetreden: 2020 Einde termijn: 2023 Aftreden: 2023 (juni)	- Directeur SoSimple Solar BV - Directeur Camden Street BV - Directeur SBS Beheer BV / Refurb Battery Nevenfuncties: - lid Raad van Advies Medinformer.co.za - lid Bestuur Stichting Akkoord Slotervaartziekenhuis
Theo van Stuijvenberg	penningmeester (sinds 2019)	Aangetreden: 2016 Einde termijn: 2019 Aftreden: 2023 (december)	- partner Anders Invest Nevenfuncties: - voorzitter Advisory Board VSB

Naam	Functie	Benoemingstermijn	Hoofd- en nevenfuncties
			<i>Investments</i> - bestuurslid DOB Equity - consultant SVP- financial management for developing countries - voorzitter van het college van kerkrentmeester bij de Protestantse Gemeente Utrecht.
Sara Schneemann		Aangetreden: 2020 Einde termijn: 2023 Aftreden: 2023 (december)	- Masterstudent Infectious Diseases and One Health
Tamira Combrink	(voorgedragen door OR)	Aangetreden: 2017 Einde termijn: 2020 Aftreden: 2023 (juni)	- Docent aan Universiteit Leiden en Vrije Universiteit Amsterdam - Fractiemedewerker voor de Statenfractie van GroenLinks Noord-Holland Nevenfuncties: - Research-fellow bij het IISG - Bestuurslid Emil Blaauw Proceskostenfonds voor huurders
Eugene Verwiel		Aangetreden: 2018 Einde termijn: 2021 Aftreden: 2024 (juni)	- lid kerngroep afdeling Zoetermeer van Fietzersbond en Milieudefensie - lid diverse klankbordgroepen - lid netwerk Woonerfgoed - lid netwerk Mens en Straat - bestuurslid Bezoekerscentrum het Westpunt
Kim Nackenhorst		Aangetreden: 2019 Einde termijn: 2022 Aftreden: 2026 (december)	- Eigenaar Resilience Advice (ResAd) - Inhoudelijk producent Springtij Forum
Deny de Jong		Aangetreden: 2016 Einde termijn: 2019 Aftreden: 2026 (december)	- directeur/eigenaar Offspring Community building en fondsenwerving en docent 3F Academy - partner in Organisatie van Morgen, organisatie-ontwikkeling Goede Doelen

Naam	Functie	Benoemingstermijn	Hoofd- en nevenfuncties
			- partner en mede-eigenaar sociale onderneming Symphonic eMotions Nevenfuncties: - voorzitter programmaraad NLFL/Goede Doelen Nederland - penningmeester Stichting Sociaal Tuinieren

Verslag raad van toezicht

In de periode juni tot december 2022 kwam de raad van toezicht 3 keer bij elkaar. Tijdens deze vergaderingen werden de inhoud en het proces van totstandkoming van het jaarplan 2023 en de begroting 2023 besproken. De raad van toezicht gaf inhoudelijke adviezen en concludeerde dat de voorbereiding en planvorming zorgvuldig is verlopen. Tijdens de vergaderingen werden daarnaast de implementatie van het veranderde bestuursmodel en het vormgeven van de eigen werkzaamheden en agenda besproken. De versterking van het directie-bestuur met de komst van Laan van Staalduinen als co-directeur en directeur-bestuurder naast Donald Pols, was een belangrijke mijlpaal.

Zoals toegezegd aan de Algemene Ledenvergadering (ALV) bij de presentatie van de voorgenomen statuten en reglementswijzigingen, werd een transitieoverleg van het nieuwe bestuur en de voorzitter en penningmeester van de raad van toezicht in het leven geroepen. Dit om te zorgen voor een begeleide overgang naar het nieuwe bestuursmodel. In 2023 zal dit overleg nog enige tijd in stand blijven.

De raad van toezicht richtte haar aandacht in de tweede helft van 2022 met name op:

- het doorvoeren van nieuwe werkwijzen in lijn met de nieuwe statuten en reglementen;
- het succesvol verwelkomen van de nieuwe co-directeur-bestuurder;
- het in jaarplan en budget zichtbaar maken van de aan de ALV toegezegde nadruk op versterking van ledenparticipatie en ledendemocratie in de werkagenda van directie-bestuur en werkorganisatie.

De raad van toezicht ziet met tevredenheid dat de maatschappelijke impact van Vereniging Milieudefensie ook in 2022 verder is gegroeid, zowel in omvang van de beweging en ledenaantal als in slagkracht. De vereniging eindigt 2021 in gezonde staat, zoals ook uit de jaarrekening blijkt. Vol vertrouwen kijkt de raad van toezicht vooruit naar 2023 en de uitvoering van de ambitieuze agenda voor dit belangrijke jaar.

5. Klachtenbehandeling

Integriteitsbeleid

Milieudefensie heeft een gedragscode. Daarin zijn onze spelregels en uitgangspunten op het gebied van integriteit opgeschreven. Daarnaast is er een regeling om (vermoedens van) misstanden te melden. Bekijk het verslag Integriteit 2022.

Verder heeft Milieudefensie een interne en een externe vertrouwenspersoon. Zij hebben in 2022 in totaal 7 meldingen van uiteenlopende aard ontvangen (van 6 personen).

Klachten van leden en donateurs

Over alle zaken die betrekking hebben op Milieudefensie en/of de medewerkers en vrijwilligers kan een klacht ingediend worden. Onze servicelijn behandelt deze klachten aan de hand van een klachtenprocedure. Lees het verslag over de klachtenafhandeling in 2022.

6. Intern en extern toezicht

Het interne toezicht loopt via bestuursbesluiten die worden besproken met het managementteam, een toetsing op financiële aspecten door de financiële auditcommissie van de raad van toezicht, goedkeuring van specifieke besluiten door de raad van toezicht en bespreking van hoofdlijnen in de Algemene Ledenvergadering. Eén en ander geeft een goede vorm aan de *checks* en *balances* binnen de organisatie.

De Ondernemingsraad van Milieudefensie heeft een eigen functie in het interne toezicht via de in de Wet op de Ondernemingsraden neergelegde bepalingen.

7. Codes en richtlijnen

Milieudefensie hanteert de volgende codes en richtlijnen:

- SBF-code voor Goed Bestuur
- Richtlijn 650 en aanbeveling Toepassing Richtlijn 650 'kostentoerekening beheer en administratie'
- Erkenningsregeling goede doelen
- Regeling beloning directeurs van goede doelen
- Handreiking Verantwoord Financieel Beheer goede doelen

8. Algemene gegevens

Statutaire naam: Vereniging Milieudefensie

Adres: Nieuwe Looiersstraat 31, 1017 VA Amsterdam

Kamer van Koophandel: nummer 40530467

Datum oprichting: 9 november 1972

Laatste statutenwijziging: juli 2022

URL/internet adres: www.milieudefensie.nl

Informatie: service@milieudefensie.nl

Telefoon: 020 6262 620 (Servicelijn); 020 5507 300 (receptie)

9. Jaarrekening

De volledige jaarrekening 2022 vind je als apart document bij dit jaarverslag .

10. Risico's en onzekerheden

Een continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de vereniging ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Na jarenlang

een interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant in 2021 besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. In 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op minimaal € 2.000.000. We sluiten 2022 af met een continuïteitsreserve van € 2.933.820. Daarmee voldoen we aan deze norm. Komend jaar zullen wij opnieuw een risico-inventarisatie gaan uitvoeren.

11. Financieel beleid en effectieve inzet van middelen

Het strategisch financieel beleid is gericht op het realiseren van de doelstellingen van het beleid van Milieudefensie, de levensvatbaarheid en de continuïteit van de organisatie en rust derhalve op drie pijlers:

- het borgen van de continuïteit op korte en lange termijn,
- het managen van risico's,
- het goed beheren van de financiële middelen op korte en lange termijn.

Voor deze drie pijlers geldt steeds: meten, monitoren en controleren.

De kern van het strategisch financieel beleid is om de continuïteit van Milieudefensie te waarborgen via meerjarige begrotingsspelregels leidend tot een gezonde financiële situatie (meerjarig gezonde balans, gezonde baten en lasten en voorspelbare kasstromen). Resultierend in een sluitende begroting, waarbij de baten structureel (minimaal) gelijk zijn aan de lasten en waarbij voldoende speling is opgebouwd om tegenvallers te kunnen opvangen.

Een effectieve inzet van middelen wordt gestuurd door een goede planning- en control cyclus. Deze cyclus start met de opstelling van jaarplannen waarin de strategische doelstellingen uit de meerjarige beleidsvisie worden vertaald naar concrete activiteiten. Per activiteit wordt de inzet van medewerkers begroot met de daarbij behorende financiële middelen. Milieudefensie wil haar middelen besteden aan haar doelstellingen en daarom is het streven het financiële resultaat rond de nul te houden.

12. Belanghebbenden

Wij vinden het belangrijk om leden, donateurs, vrijwilligers, subsidiënten, maatschappelijke bondgenoten, politici en andere belanghebbenden bij ons werk te betrekken. Daarvoor organiseren we onder meer trainingen, expertmeetings, meet-ups en andere bijeenkomsten. Door een zo divers mogelijk publiek bij ons werk te betrekken, benutten we een breder palet van inzichten en ervaringen en vergroten we onze slagkracht en invloed.

Een paar bondgenoten noemen we hier met name:

- Allereerst vakbond FNV, waarmee we sinds 2018 actief samenwerken aan klimaatrechtvaardigheid. Wij vragen 30 grote vervuilers bijvoorbeeld om hun beleid in lijn te brengen met het klimaatakkoord van Parijs. De FNV doet hetzelfde, maar dan van binnenuit, bijvoorbeeld met de werknemers van Tata Steel.

- De Fair, Green and Global Alliance (FGG) is een samenwerkingsverband van Milieudefensie met Both ENDS, SOMO, Transnational Institute, ActionAid, Schone Kleren Campagne, The Samdhana Institute en IT for Change. Binnen het programma werken we samen met Friends of the Earth Europe, Friends of the Earth International en elk jaar met lokale milieuorganisaties uit verschillende landen.
- De Green Livelihoods Alliance (GLA) is een programma voor de bescherming van tropische bossen en de mensen die daar direct van afhankelijk van zijn. Naast Milieudefensie bestaat de alliantie uit SDI (Friends of the Earth Liberia), het Filipijnse NTFP-EP, Gaia Amazonas uit Colombia en de Nederlandse organisaties IUCN NL en Tropenbos International. In totaal werkt de GLA samen met zo'n 70 milieuorganisaties op het zuidelijk halfrond: naast Friends of the Earth International en Friends of the Earth Europe met Friends of the Earth organisaties en bondgenoten in Argentinië, Colombia, Democratische Republiek Congo, de Filipijnen, Gabon, Ghana, Indonesië, Ivoorkust, Kameroen, Liberia, Maleisië, Mozambique, Oeganda, Paraguay, Sierra Leone en Togo.

13. Relevante politieke en maatschappelijke ontwikkelingen

Wélk klimaatbeleid?

Nog niet zo heel lang geleden ging de discussie over de vraag: wel of geen klimaatbeleid. Inmiddels gaat de discussie nadrukkelijk over de vraag wélk klimaatbeleid we willen. De groeiende energiearmoede illustreert die noodzaak; inmiddels gaat het om zeker 600.000 mensen.

Het klimaatbeleid in Nederland is niet rechtvaardig: grote bedrijven en mensen met hoge inkomens krijgen subsidie, terwijl de 'onderste' helft van Nederland wordt geconfronteerd met steeds hogere kosten en energiebelastingen. Daardoor zijn veel mensen een steeds groter deel van hun inkomen kwijt aan gas en elektriciteit. Bovendien hebben juist deze mensen, die vaak in matig tot zeer slecht geïsoleerde huizen wonen, geen geld om hun huis te verduurzamen. Het gevolg is groeiende energiearmoede.

Rechtvaardig klimaatbeleid, waar Milieudefensie voor pleit, laat de vervuiler juist betalen: de zwaarste lasten liggen bij wie het kan betalen en het meest vervuult, grote vervuilende bedrijven en mensen met hoge inkomens. Mensen met de laagste inkomens worden juist ondersteund om mee te doen aan de energietransitie.

Toenemende repressie

De groeiende druk vanuit de samenleving voor adequaat klimaatbeleid wordt beantwoord door meer repressie vanuit de partijen die de gevestigde fossiele belangen in de Tweede Kamer vertegenwoordigen. [Illustratief is de motie van SGP, BBB en JA21](#), om extra eisen te stellen aan belangenorganisaties die rechtszaken beginnen tegen de staat.

Naarmate we dichter bij de omslag naar duurzaam komen, neemt de druk op de overheid en bedrijven toe. En, lijkt het, ook de reactie om die omslag te vertragen en de positie van maatschappelijke organisaties te ondergraven. Premier Rutte opperde naar aanleiding van de blokkadeactie van XR zelfs [om de kosten op de organisatoren te verhalen](#). Amnesty maakt zich zorgen over [de ondergraving van het demonstratierecht](#).

Groeiende tegenstelling politiek en samenleving

Er ontstaat een steeds grotere kloof tussen wat de samenleving wil als het om klimaat gaat, en wat de politiek doet. De politiek vertegenwoordigt vooral de belangen van multinationals en hun

aandeelhouders. [De samenleving eist juist dat ook multinationals zich aan basale beschavingnormen houden.](#) Illustratief daarvoor zijn de spanningen rond [de initiatiefwet Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen](#), en [de weigering fossiele subsidies versneld af te schaffen.](#)

Onze doelen en belangrijkste resultaten in 2022

In dit document beschrijven we in het kort ons hoofddoel voor 2022 en in hoeverre we erin geslaagd zijn om dit doel te bereiken.

Doel: alle grote vervuilers komen met een klimaatplan

De gewonnen Klimaatzaak tegen Shell heeft alles veranderd. Ook de grote vervuilende bedrijven moeten nu aan de slag. Daarom gaan we met het Klimaatzaakvonnis naar de grootste vervuilers van Nederland. Samen met heel veel veranderaars eisen we van elke grote vervuiler een klimaatplan.

Een klimaatplan zorgt voor het terugdringen van alle uitstoot van het bedrijf binnen de grens van 1,5 graad, zoals afgesproken in het klimaatakkoord van Parijs. Het plan moet rechtvaardig zijn voor de inwoners van Nederland én de wereld, en het mag de biodiversiteit niet schaden.

Tegelijkertijd pleiten we voor een klimaatplicht die in de wet is vastgelegd. Deze wet verplicht bedrijven om klimaatschade te voorkomen. Een eerlijke wet zorgt ervoor dat:

- de vervuiler betaalt;
- de klimaatrekening eerlijk wordt verdeeld;
- iedereen mee kan doen en profiteert van de verduurzaming.

Indicatoren

Om te kunnen zien of we op koers liggen richting ons doel, hebben we indicatoren beschreven. Dat zijn meetbare resultaten die nodig zijn om ons doel te kunnen halen. Hieronder staan die indicatoren en in hoeverre ze behaald zijn.

Voor onze activiteiten gericht op grote vervuilers zijn dit onze indicatoren:

1. Veranderaars spreken zich uit voor goede klimaatplannen van bedrijven.
2. De klimaatplannen van bedrijven worden besproken in lokale en landelijke media.
3. Belanghebbenden die ondervertegenwoordigd zijn in de klimaatbeweging roepen grote bedrijven op te komen met een goed klimaatplan (bijv. omwonenden).
4. Vervuilende bedrijven presenteren klimaatplannen die voldoen aan de wereldwijde klimaatafspraken (max. 1,5 graad opwarming).

Voor onze activiteiten gericht op de politiek en een klimaatplicht zijn dit onze indicatoren:

5. Veranderaars spreken zich uit voor een klimaatplicht voor bedrijven.
6. Een klimaatplicht wordt besproken in toonaangevende media.
7. Vervuilende bedrijven spreken zich uit voor een wettelijke klimaatplicht.

Bij het activeren van veranderaars en belanghebbenden letten we specifiek op diversiteit en inclusiviteit, een onderwerp dat we extra aandacht geven in 2022. Dat zie je bijvoorbeeld terug in indicator 3, hierboven (en resultaat 3, hieronder).

Met beide sets indicatoren meten we of onze eisen worden overgenomen in het maatschappelijk debat (in de media, en doordat bedrijven, belanghebbenden en veranderaars zich ervoor

uitspreken). Op die manier zetten we grote vervuilers en de overheid onder druk om te zorgen voor goede klimaatplannen en een wettelijke klimaatplicht.

Resultaten

1. **166.000 veranderaars** hebben zich uitgesproken voor een goed klimaatplan van bedrijven. Een heel goed resultaat en maar iets minder dan verwacht (185.000).
2. **263 toonaangevende media** bespraken onze campagne. Dit resultaat is het dubbele van wat we vooraf hadden verwacht (130).
3. **13 groepen belanghebbenden die ondervertegenwoordigd zijn** in de klimaatbeweging doen mee (denk bijvoorbeeld aan werknemers van de vervuilende bedrijven, en mensen die buiten de Randstad wonen). Dat is meer dan verwacht (prognose was 10).
4. **9 vervuilende bedrijven** hebben publiekelijk klimaatplannen gepresenteerd die voldoen aan de wereldwijde klimaatafspraken. 1 Meer dan vooraf voorzien.
5. Van de bij 1 genoemde 166.000 veranderaars, hebben **58.000 veranderaars** zich uitgesproken voor een wettelijke klimaatplicht voor bedrijven.
6. De activiteiten voor een klimaatplicht kregen minder prioriteit dan vooraf was bedacht, daardoor is dit onderdeel komen te vervallen.

Niet alles is helemaal gelukt, maar al met al was 2022 een heel goed jaar.

Het doel voor 2023 is hetzelfde als het doel voor 2022, want we zijn hier nog niet klaar mee.

JAAARREKENING 2022

1.1 Hoofdlijnen

De begroting 2022 is op 11 november 2021 vastgesteld door het bestuur en op 11 december 2021 goedgekeurd door de Algemene Leden Vergadering.

De gerealiseerde baten zijn € 26.151.534, dit is € 5.250.534 meer dan het begrote bedrag van € 20.901.000. De gerealiseerde lasten zijn € 24.998.006 en dit is € 4.130.206 meer dan het begrote bedrag van € 20.867.800.

Na aftrek van het saldo financiële baten en lasten (rente) van € 8.599 sluit Milieudefensie het jaar af met een positief financieel resultaat voor bestemming van € 1.144.930. Dit resultaat is grotendeels te danken aan eenmalige overige baten en lasten, per saldo een bedrag van € 1.038.485.

De mutaties van de bestemmingsreserves en -fondsen waren begroot op €30.000. De totale mutatie van de bestemmingsreserves en -fondsen bedraagt, mede door de eenmalige baten, € 810.229 (€ 900.000 wordt vanuit de eenmalige baten en lasten toegevoegd aan de bestemmingsreserve Huisvesting, de mutaties in overige bestemmingsreserves en -fondsen bedraagt € -89.771). Dit bedrag wordt ten laste van het financieel resultaat voor bestemming van €1.144.930 gebracht.

Het begrote financiële saldo na bestemming was € 35.300 negatief. Het gerealiseerde saldo na bestemming is € 334.701 positief. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de continuïteitsreserve.

Het onderliggende financiële resultaat uit de normale activiteiten van VMD in 2022 bedraagt € 106.445.

Baten van fondsenwerving (+ € 809.599 t.o.v. realisatie 2021)

Milieudefensie is voor een belangrijk deel afhankelijk van de bijdragen van leden en donateurs. Deze inkomsten zorgen ervoor dat de organisatie onafhankelijk kan blijven opereren om onze missie, een duurzame en rechtvaardige wereld voor iedereen, te realiseren. Donateurs van Milieudefensie worden op verschillende wijzen geïnformeerd over en betrokken bij activiteiten van Milieudefensie.

De gerealiseerde baten uit fondsenwerving zijn € 8.338.410 en deze zijn t.o.v. de realisatie van 2021 van € 7.528.811 met € 809.599 gestegen; een stijging van 10,8%.

De stijging komt met name door de groei van de donaties. Deze zijn met een gerealiseerd bedrag van € 5.664.495 t.o.v. de realisatie van 2021 van € 4.995.610 met € 668.885 gestegen.

De realisatie van de nalatenschappen is € 132.920 en is t.o.v. de realisatie in 2021 van € 132.018 toegenomen met € 902.

Baten van loterijorganisaties (-/- € 61.875 t.o.v. realisatie 2021)

In 2022 ontvingen we wederom een jaarlijkse bijdrage van € 1.350.000 van de Nationale Postcode Loterij (NPL). De reden voor de afname van deze baten is dat er geen extra bijdrage in 2022 is ontvangen zoals dat in 2021 het geval was.

Baten van subsidies van overheden ten behoeve van VMD excl. partners (-/- € 8.280 t.o.v. realisatie 2021)

Het totaal aan bestede subsidies door Milieudefensie in 2022 is € 2.490.599. Daarmee komt het aandeel overheidsfinanciering in de totale baten van Milieudefensie excl. partners op 15%. Het betreft vooral twee grote subsidies die Milieudefensie ontving van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van de Strategische partnerschappen voor 'pleiten en beïnvloeden' voor de periode 2022-2025: FGG en GLA. In 2022 waren de baten van de alliantie FGG (Fair, Green & Global) € 723.516 en die van GLA (Green Livelihoods Alliance) € 1.376.727. In 2022 is ook subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport ontvangen van € 390.356. Per saldo wordt de daling van € 8.280 veroorzaakt doordat er vorig jaar nog een resterende subsidie was met betrekking tot de afronding van het vorige GLA-subsidieproject.

Baten van subsidies van overheden ten behoeve van Partners, excl. VMD (+ € 1.250.323 t.o.v. realisatie 2021)

37% van Milieudefensie's baten (€ 9.580.322) is bestemd voor (zuidelijke) partnerorganisaties. Dit geld komt uit overheidssubsidies. VMD geeft dit geld volledig door aan die partnerorganisaties.

Als penvoerder van de GLA-alliantie is het bedrag voor de Alliantiepartners € 7.098.313. Het bedrag van € 1.166.547 is besteed aan de partners: o.a. Friends of the Earth International (FoEI), Friends of the Earth Europe (FoEE) en andere groepen binnen en buiten het FoE-netwerk.

Bij de alliantie FGG is Milieudefensie geen penvoerder en bestaan de partners alleen uit de bovengenoemde overige partners en is in 2022 € 1.315.462 besteed.

Deze subsidies worden direct aan de betreffende partners uitbetaald, waarna de uitvoering van deze projecten bij deze partners plaatsvindt. Jaarlijks rekenen de partners de ontvangen subsidies af door middel van een financiële en inhoudelijke verantwoording. De toename zit bij alle partners.

Baten van overige organisaties zonder winststreven (+ € 1.836.675 t.o.v. realisatie 2021)

Het totaal aan bestede baten van organisaties zonder winstoogmerk in 2022 is € 2.668.178. Daarmee komt het aandeel van organisaties zonder winstoogmerk in de totale baten van Milieudefensie excl. partners op 18%. Dit zijn ontvangen bedragen van o.a. Hartwig Foundation, File Foundation, European Climate Foundation, Transport & Environment en partners van de Klimaatcrisis Coalitie.

Overige baten

In 2008 startten vier Nigeriaanse boeren samen met Milieudefensie een rechtszaak tegen het hoofdkantoor van Shell in Den Haag en de dochtervennootschap in Nigeria. In januari 2021 - bijna vijftien jaar later - wonnen we de zaak. Vast kwam te staan dat Shell aansprakelijk was voor de schade als gevolg van lekkages aan haar pijpleidingen, en in een van die pijpleidingen een lekdetectiesysteem moest aanleggen. Na onderhandelingen tussen Shell en Milieudefensie werd in december 2022 een schikkingsbedrag bekendgemaakt. Deze vergoeding is voor de Nigeriaanse boeren en de getroffen gemeenschappen.

Milieudefensie ontvangt een vergoeding ter (gedeeltelijke) kostendekking van de juridische ondersteuning en kosten die de afgelopen vijftien jaar zijn gemaakt in het kader van deze rechtszaken en de afwikkeling daarvan. Ook dit jaar zijn er nog kosten gemaakt. Het totaalbedrag van deze eenmalige baten is gelijk aan € 1.724.025 en is verantwoord onder overige baten.

Resultaat

Milieudefensie sluit het jaar 2022 af met een positief financieel resultaat van € 1.144.930 wat grotendeels wordt veroorzaakt door de eenmalige baten (zie hierboven onder overige baten).

Tegenover deze bovenstaande eenmalige baten van € 1.724.025 staan kosten voor onder meer de juridische en de financiële afwikkeling voor de Nigeriaanse gemeenschappen. Deze lasten bedragen € 685.540. De impact van deze bijzondere baten en lasten is per saldo € 1.038.485 positief op het financieel resultaat.

Het onderliggende financieel resultaat uit de normale activiteiten van Milieudefensie in 2022 bedraagt € 106.445.

De afronding van de rechtszaak tezamen met de Nigeriaanse boeren heeft een grote positieve impact op het resultaat. Het grootste deel van deze baten, betrekking hebbende op de (extra) gemaakte kosten van deze rechtszaak in de periode 2008-2023, zijn toegevoegd aan de bestemmingsreserve Huisvesting als compensatie voor de minimaal opgebouwde reserves in het verleden.

Uiterlijk 2025 moet Milieudefensie verhuizen, daarom wordt de bestemmingsreserve Huisvesting in 2022, zoals hierboven aangegeven, opgehoogd met € 900.000 tot een bedrag van € 1.050.000. Er is geen verandering in de reserve voor het Algemeen Beleids Plan 2016-2025. De reserves voor de Lokale Afdelingen zijn gebaseerd op de aanwezige banksaldi, ultimo 2022 is dit saldo met € 1.498 gedaald naar € 13.280.

Na de toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves en de bestemmingsfondsen neemt de continuïteitsreserve per saldo met € 334.701 toe en komt hiermee ultimo 2022 uit op € 2.933.820.

De organisatie is in het afgelopen decennium fors gegroeid wat gepaard gaat met een toename van de risico's en de noodzaak van risicomanagement. Na jarenlang als interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant in 2021 besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. Eind 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op € 2.000.000. De continuïteitsreserve ultimo 2022 zit daar boven, waarmee we voldoen aan de norm. Deze risico-analyse wordt periodiek beoordeeld en indien de situatie daar aanleiding toe geeft vaker.

1.2 Balans 31 december 2022

Activa

	31 december 2022	31 december 2021
Materiële vaste activa		
Grond en terreinen	€ 5.000	€ 5.000
Inrichting	€ 1.117	€ 1.415
ICT	€ 196.149	€ 260.610
Inventaris	€ 7.058	€ 10.582
	<u>€ 209.323</u>	<u>€ 277.606</u>
Kortlopende vorderingen		
Debiteuren	€ 1.815.485	€ 42.063
Overige vorderingen	€ 3.536.972	€ 1.913.654
	<u>€ 5.352.457</u>	<u>€ 1.955.717</u>
Liquide middelen		
Liquide middelen	€ 7.675.407	€ 3.006.975
Totaal activa	<u>€ 13.237.187</u>	<u>€ 5.240.298</u>

Passiva

Reserves		
Continuïteitsreserve	€ 2.933.820	€ 2.599.119
Bestemmingsreserve ABP	€ 92.000	€ 92.000
Bestemmingsreserve Huisvesting	€ 1.050.000	€ 150.000
Bestemmingsreserve Afdelingen	€ 13.280	€ 14.778
Bestemmingsfondsen		
Bestemmingsfonds Bulderbos	€ 20.388	€ 28.200
Bestemmingsfonds B46 Rapid Response	€ -	€ 34.519
Bestemmingsfonds Milieudefensie Jong	€ 31.204	€ 15.850
Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie	€ -	€ 63.767
Bestemmingsfonds Klimaatzaak	€ 131.596	€ 156.506
Bestemmingsfonds Waddenzee	€ 27.382	€ -
	<u>€ 4.299.670</u>	<u>€ 3.154.739</u>
Kortlopende Schulden		
Crediteuren	€ 647.734	€ 663.811
Belastingen en sociale premies	€ 15.653	€ 10.027
Overige transitorische passiva	€ 8.274.131	€ 1.411.721
	<u>€ 8.937.517</u>	<u>€ 2.085.559</u>
Totaal Passiva	<u>€ 13.237.187</u>	<u>€ 5.240.298</u>

1.3 Staat van baten en lasten 2022

	realisatie 2022	begroot 2022	realisatie 2021
Baten:			
Baten van particulieren (eigen fondsenwerving)	€ 8.338.410	€ 7.438.000	€ 7.528.811
Baten van loterijorganisaties	€ 1.350.000	€ 1.350.000	€ 1.411.875
Baten van subsidies van overheden t.b.v. VMD (excl. Partners)	€ 2.490.599	€ 2.784.000	€ 2.498.879
Baten van subsidies van overheden t.b.v. Partners (excl. VMD)	€ 9.580.322	€ 8.929.000	€ 8.329.999
Baten van overige organisaties zonder winststreven	€ 2.668.178	€ 400.000	€ 831.503
Som van de geworven baten	€ 24.427.509	€ 20.901.000	€ 20.601.067
Overige baten	€ 1.724.025	€ -	€ -
Som van de baten	€ 26.151.534	€ 20.901.000	€ 20.601.067
Lasten:			
Besteed aan doelstellingen			
Voorlichting	€ 2.505.869	€ 2.278.003	€ 2.455.849
Bewegingsopbouw	€ 1.515.775	€ 1.327.893	€ 1.405.339
Thematische campagnes	€ 18.440.185	€ 14.956.918	€ 15.062.214
Totaal	€ 22.461.828	€ 18.562.813	€ 18.923.402
Wervingskosten baten	€ 1.126.933	€ 1.041.092	€ 736.684
Kosten beheer en administratie	€ 1.409.244	€ 1.263.894	€ 872.903
Som van de lasten	€ 24.998.006	€ 20.867.800	€ 20.532.990
Operationeel resultaat	€ 1.153.529	€ 33.200	€ 68.078
Saldo financiële baten en lasten	€ -8.599	€ -38.500	€ -27.927
Financieel resultaat	€ 1.144.930	€ -5.300	€ 40.151
Bestemming saldo van baten en lasten:			
Bestemmingsreserve ABP	€ -	€ -	€ -8.000
Bestemmingsreserve Huisvesting	€ 900.000	€ 30.000	€ 30.000
Bestemmingsreserve lokale afdelingen	€ -1.498	€ -	€ -8.987
Bestemmingsfonds Bulderbos	€ -7.812	€ -	€ 28.200
Bestemmingsfonds B46 Rapid Response	€ -34.519	€ -	€ 34.519
Bestemmingsfonds Milieudefensie Jong	€ 15.354	€ -	€ 15.850
Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie	€ -63.767	€ -	€ 63.767
Bestemmingsfonds Klimaatzaak	€ -24.910	€ -	€ 156.506
Bestemmingsfonds Waddenzee	€ 27.382	€ -	€ -
Continuïteitsreserve	€ 334.701	€ -35.300	€ -271.704
Totaal	€ 1.144.930	€ -5.300	€ 40.151

Een positief saldo wordt toegevoegd aan en een (negatief) saldo wordt onttrokken (uit) de continuïteitsreserve.

1.4 Grondslagen van Waardering en Resultaatsbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld conform de vanaf 1 januari 2017 aangepaste Richtlijn 650 “Fondsenwervende Instellingen”.

Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld op basis van continuïteit.

Verslaggevingsperiode

Het boekjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Grondslagen

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders is vermeld. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, tenzij anders vermeld.

Gebruik van schattingen

Bij het opmaken van de jaarrekening is het bestuur verplicht oordelen te vormen, schattingen te maken en aannames te doen die van invloed zijn op de implementatie van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en passiva, alsmede rapportages van baten en lasten. De werkelijke resultaten kunnen afwijken van deze schattingen. We beoordelen voortdurend de schattingen en onderliggende veronderstellingen. De herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schattingen worden herzien en in eventuele toekomstige perioden die door de relevante herzieningen worden beïnvloed.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen die zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschafwaarde:

Inventaris en Inrichting	20%
ICT	20-33%

Grond

Op grond wordt niet afgeschreven.

Vorderingen

Vorderingen zijn opgenomen voor de nominale waarde, zonodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

Subsidieverplichtingen / projectverplichtingen

Subsidieverplichting / commitments met samenwerkingspartners worden als bestedingen en verplichting verwerkt op het moment dat het besluit genomen is en dat het gecommuniceerd is met betrokkenen.

Continuïteitsreserve

Een continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de vereniging ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Na jarenlang een interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant in 2021 besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. In 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op € 2.000.000.

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves worden gevormd wanneer het directie-bestuur van de vereniging een deel van de reserves heeft afgezonderd voor een speciaal doel.

Bestemmingsfonds

Bestemmingsfondsen worden gevormd indien de ontvangen geoordeelde baten voor een specifiek doel niet geheel zijn besteed in het jaar. Het niet bestede deel, wordt in het komend jaar alsnog aan het doel besteed.

Samenwerkingsovereenkomst met Milieudefensie Jong

Per 1 januari 2022 is de Jongeren Milieu Actief (JMA) organisatie omgedoopt tot Milieudefensie Jong en onderdeel geworden van Milieudefensie en geplaatst binnen de afdeling Bewegingsopbouw. Het saldo van de bezittingen en schulden van Milieudefensie Jong zijn opgenomen in de balans van de organisatie als een bestemmingsreserve en geormerkt als middelen

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het jaar toe te rekenen opbrengsten en de aan het jaar toe te rekenen kosten.

Baten fondsenwerving

Contributie baten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. De giften en donaties worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, in de regel is dit het moment van ontvangst. De baten uit nalatenschappen worden toegerekend aan het boekjaar, voor zover de nalatenschap bekend is bij Milieudefensie en voor einde boekjaar beneficiair aanvaard is, en voor zo ver er toereikende informatie is om een voldoende betrouwbare schatting te maken van de baten en de vordering.

Subsidiebat

Baten uit subsidies van overheden worden als baten opgenomen voor zover en naar rato de bijbehorende bestedingen in het boekjaar worden gedaan, er wordt voldaan aan de subsidievoorwaarden en er een redelijke zekerheid bestaat dat de subsidiebat

De ontvangen subsidies worden op basis van contracten toegekend aan partnerorganisaties. De verplichting valt in de periode waarin het contract is aangegaan en daarmee wordt ook de subsidie verantwoord.

Subsidie baten en bestedingen alliantie GLA – Ministerie van Buitenlandse Zaken

Milieudefensie is penvoerder binnen de subsidiealliantie GLA. Gegeven de aard van de subsidietoekenning en de samenwerkingsafspraken binnen de alliantie worden de besteding van de alliantieleden in de jaarrekening verwerkt op basis van de daadwerkelijke gerealiseerde programmavoortgang en de daadwerkelijke gemaakte programmabestedingen over het betreffende boekjaar. De programmabestedingen van Milieudefensie en de alliantieleden worden toegerekend aan de subsidietoekenning van het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de periode 2021 tot en met 2025.

Bestedingen doelstelling

De projectverplichtingen worden geheel ten laste gebracht van het jaar waarin het besluit tot toekenning schriftelijk aan de samenwerkingspartners is meegedeeld, ook als het een meerjarige toekenning betreft. De kosten worden toegerekend aan de doelstelling / activiteit waarop ze betrekking hebben: voorlichting, bewegingsopbouw en thematische campagnes.

Personeelskosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten en voor zover ze verschuldigd zijn aan medewerkers respectievelijk de belastingautoriteit. De pensioenregeling is verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord.

Kosten van Beheer en administratie

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die de organisatie maakt in het kader van de (interne) beheersing en het voeren van de administratie. Zij worden niet toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

Transacties in vreemde valuta en omrekeningen van vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden in de betreffende valuta omgerekend tegen de geldende koers op transactiedatum. De activa en verplichtingen in vreemde valuta worden per balansdatum omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. (On)gerealiseerde koersverschillen met betrekking tot aangegane verplichtingen worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder financiële baten en lasten.

Het **Kasstroomoverzicht** is opgesteld op basis van de indirecte methode.

1.5 Kasstroomoverzicht

2022

2021

Kasstroom uit operationele activiteiten

Resultaat	€ 1.144.930	€ 40.151
Afschrijvingen materiële vaste activa	€ 139.995	€ 126.694
bruto kasstroom operationele activiteiten	€ 1.284.925	€ 166.845

mutaties kortlopende vorderingen	€ -3.396.740	€ 143.702
mutaties voorzieningen	€ -	€ -
mutaties kortlopende schulden	€ 6.851.959	€ -2.284.729
netto kasstroom operationele activiteiten	€ 4.740.144	€ -1.974.181

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

(Des)Investerings in materiele vaste activa	€ -71.712	€ -70.593
kasstroom uit investeringsactiviteiten	€ -71.712	€ -70.593

Kasstroom uit financieringsactiviteiten

€ -	€ -
-----	-----

Mutatie liquide middelen	€ 4.668.432	€ -2.044.774
---------------------------------	--------------------	---------------------

Liquide middelen

liquide middelen 1 januari	€ 3.006.975	€ 5.051.749
liquide middelen 31 december	€ 7.675.407	€ 3.006.975
Mutatie liquide middelen	€ 4.668.432	€ -2.044.774

1.6 Toelichting Balans

Activa

Materiële vaste activa	Grond en terreinen		Inrichting		ICT		Inventaris		Totaal
Aanschafwaarde primo boekjaar	€	5.000	€	123.784	€	1.154.180	€	176.218	€ 1.459.181
Investerings	€	-	€	-	€	71.712	€	-	€ 71.712
Desinvesteringen	€	-	€	-	€	-	€	-	€ -
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	€	5.000	€	123.784	€	1.225.892	€	176.218	€ 1.530.893
Cum. Afschrijvingen primo boekjaar	€	-	€	122.369	€	893.569	€	165.636	€ 1.181.575
Afschrijvingen	€	-	€	298	€	136.174	€	3.523	€ 139.995
Cum. Afschrijvingen ultimo boekjaar	€	-	€	122.667	€	1.029.743	€	169.160	€ 1.321.570
Boekwaarde primo boekjaar	€	5.000	€	1.415	€	260.610	€	10.582	€ 277.606
Saldo mutaties	€	-	€	-298	€	-64.462	€	-3.523	€ -68.283
Boekwaarde ultimo boekjaar	€	5.000	€	1.117	€	196.149	€	7.058	€ 209.323

De materiële vaste activa bestaat met name uit de categorie ICT, zijnde het in 2018 geïmplementeerde CRM-systeem en de nieuwe website.

Kortlopende vorderingen

	31-12-2022	31-12-2021
Debiteuren	€ 17.708	42.063
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2.0	€ 197.697	€ -
Nog te ontvangen subsidie overig	€ 1.600.080	€ -
	€ 1.815.485	€ 42.063

Overige Vorderingen

Bijdrage Nationale Postcode Loterij	€ 1.350.000	€ 1.350.000
Overige transitorische activa	€ 1.875.493	€ 533.513
Vooruitbetaalde nota's	€ 309.808	€ 30.073
Voorschotten personeel	€ 1.671	€ 68
	€ 3.536.972	€ 1.913.654

Totaal kortlopende vorderingen

	€ 5.352.457	€ 1.955.717
--	--------------------	--------------------

Liquide middelen

	31-12-2022	31-12-2021
ASN Bank	€ 5.289.382	€ 852.224
Triodos Bank	€ 2.238.328	€ 2.085.519
ING Bank	€ 147.697	€ 69.232
	€ 7.675.407	€ 3.006.975

Door de vooruitbetaling van subsidie voor 2023 door de Hartwig Foundation voor het People Power Project zijn de liquide middelen toegenomen.

Bij de Triodosbank is een bedrag van €56.250 geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder. Verder zijn alle liquide middelen direct opeisbaar. Het dagelijkse betalingsverkeer wordt verzorgd door de Triodos Bank. De lokale afdelingen hebben €13.280 aan liquide middelen op de Triodos Bank.

Passiva

Reserves

		31-12-2022	31-12-2021
Continuïteitsreserve			
begin boekjaar	€	2.599.119	€ 2.870.823
mutaties	€	334.701	€ -271.704
einde boekjaar	€	2.933.820	€ 2.599.119

Toelichting Continuïteitsreserve

De organisatie is in het afgelopen decennium fors gegroeid wat gepaard gaat met een toename van de risico's en de noodzaak van risico-management. Na jarenlang een interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. Eind 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op € 2.000.000. De continuïteitsreserve ultimo 2022 zit daar boven, waarmee we voldoen aan deze norm. Deze risico-analyse wordt periodiek beoordeeld en indien de situatie daar aanleiding toe geeft vaker.

		31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsreserve ABP			
begin boekjaar	€	92.000	€ 100.000
mutaties	€	-	€ -8.000
einde boekjaar	€	92.000	€ 92.000

Toelichting Bestemmingsreserve ABP

In 2015 is een reservering opgemaakt voor het opstellen en uitvoeren van het Algemeen Beleidsplan 2016-2025 (ABP). In 2019 heeft Milieudefensie voor een groot deel (€150.000) invulling gegeven aan deze bestemmingsreserve zoals de herinrichting van de organisatiestructuur en de nieuw op te zetten werkvorm Agile. Het overige deel van €100.000 is gereserveerd voor aanpassingen naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie van het ABP. In 2022 zijn geen kosten gemaakt en is er niets onttrokken uit deze reserve.

		31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsreserve Huisvesting			
begin boekjaar	€	150.000	€ 120.000
mutaties	€	900.000	€ 30.000
einde boekjaar	€	1.050.000	€ 150.000

Toelichting Bestemmingsreserve Huisvesting

Uiterlijk 2025 vindt er een verhuizing plaats uit het huidige pand. Vanwege het positieve resultaat wordt in 2022 een bedrag van € 900.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve Huisvesting ter aanvulling op de minimale opgebouwde reserve in de afgelopen jaren.

		31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsreserve Afdelingen			
begin boekjaar	€	14.778	€ 23.765
mutaties	€	-1.498	€ -8.987
einde boekjaar	€	13.280	€ 14.778

Toelichting Bestemmingsreserve Afdelingen

De bestemmingsreserve lokale afdelingen is bestemd om lokale afdelingen, in het kader van de doelstelling van Milieudefensie, activiteiten te laten verrichten. Sinds 2019 wordt deze reserve uit voorzichtigheidsprincipe gewaardeerd tegen de aanwezige banksaldi bij de lokale afdelingen. De omvang van de reserve is gelijk aan het bedrag van de liquide middelen ultimo 2022 van de lokale afdelingen.

		31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds Bulderbos			
begin boekjaar	€	28.200	€ -
toevoegingen	€	-	€ 31.200
onttrekkingen	€	-7.812	€ -3.000
einde boekjaar	€	20.388	€ 28.200

Toelichting Bestemmingsfonds Bulderbos

In 2020 is een nalatenschap van € 31.200 ontvangen, geoormerkt voor het Bulderbos. In 2021 werd voor dit bedrag een bestemmingsfonds gevormd en de bestedingen komen ten laste van dit bestemmingsfonds. In 2022 zijn de bestedingen € 7.812 en het saldo ultimo 2022 is gelijk aan € 20.388.

	31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds B46 Rapid Response		
begin boekjaar	€ 34.519	€ -
toevoegingen	€ -	€ 45.787
onttrekkingen	€ -34.519	€ -11.268
einde boekjaar	€ -	€ 34.519

Toelichting Bestemmingsfonds B46 Rapid Response

In 2020 zijn er geoormerkte fondsenwervingbaten voor project Rapid Response ontvangen van totaal € 44.672. In 2021 waren de geoormerkte baten € 1.115 en er werd in 2021 een bestemmingsfonds gevormd voor € 45.787. De bestedingen zijn in 2022 € 34.519 en het saldo van de bestemmingsfonds ultimo 2022 is gelijk aan € 0.

	31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds Milieudedefensie Jong		
begin boekjaar	€ 15.850	€ -
toevoegingen	€ 19.138	€ 15.850
onttrekkingen	€ -3.783	€ -
einde boekjaar	€ 31.204	€ 15.850

Toelichting Bestemmingsfonds Milieudedefensie Jong

In 2021 is er een nalatenschap van € 7.850 en een donatie van € 8.000 geoormerkt voor JMA ontvangen. In 2022 is JMA omgedoopt tot Milieudedefensie Jong en opgegaan in de afdeling Bewegingsopbouw van Milieudedefensie. De vorderingen en schulden van Milieudedefensie Jong zijn toegevoegd aan / onttrokken uit het bestemmingsfonds. Het voormalige banksaldo dat als lange termijn schuld aan het vroegere JMA in de boeken stond is toegevoegd aan het bestemmingsfonds en een kleine post met nog te verrekenen (bank)kosten uit het verleden is onttrokken uit het bestemmingsfonds. Ultimo 2022 bedraagt het saldo van het bestemmingsfonds € 31.204.

	31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds Klimaat Crisis Coalitie		
begin boekjaar	€ 63.767	€ -
toevoegingen	€ 159.533	€ 277.767
onttrekkingen	€ -223.300	€ -214.000
einde boekjaar	€ -	€ 63.767

Toelichting Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie

In 2022 hebben de Klimaat Crisis Coalitie partners € 159.533 bijgedragen aan VMD. Een deel hiervan is door Milieudedefensie besteed en in augustus is het resterende deel van de gelden aan Greenpeace overgedragen, ultimo 2022 is dit bestemmingsfonds volledig uitgeput.

	31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds Klimaatzaak		
begin boekjaar	€ 156.506	€ -
toevoegingen	€ -	€ 392.920
onttrekkingen	€ -24.910	€ -236.414
einde boekjaar	€ 131.596	€ 156.506

Toelichting Bestemmingsfonds Klimaatzaak

In 2021 werden € 392.920 geoormerkte baten uit fondsenwerving ontvangen voor de Klimaatzaak en tevens € 236.414 besteed. Van het restant van € 156.606 is in 2022 € 24.910 besteed. Het saldo ultimo 2022 is gelijk aan € 131.596.

	31-12-2022	31-12-2021
Bestemmingsfonds Waddenzee		
begin boekjaar	€ -	€ -
toevoegingen	€ 124.281	€ -
onttrekkingen	€ -96.899	€ -
einde boekjaar	€ 27.382	€ -

Toelichting Bestemmingsfonds Waddenzee

In 2022 zijn er bij meerdere wervingsacties geoormerkte donaties ontvangen ten bedrage van € 124.281, om Shell te weerhouden van het doen van gasboringen en gaswinning in de Waddenzee. De bestedingen in 2022 waren € 96.899. Ultimo 2022 resteert een bedrag van € 27.382.

totaal reserves	€ 4.299.670	€ 3.154.739
------------------------	--------------------	--------------------

Kortlopende schulden

	31-12-2022	31-12-2021
Crediteuren		
Crediteuren	€ 519.706	€ 663.811
Partners	€ 128.028	€ -
	€ 647.734	€ 663.811

In verband met subsidies worden er commitments aangegaan met gelieerde partners. Openstaande posten met deze partners zijn hierboven apart geclassificeerd.

Belastingen en sociale Premies

Loonbelasting en sociale premies	€ -6.076	€ 10.027
BTW	€ 21.729	€ -
	€ 15.653	€ 10.027

Overige kortlopende schulden

	31-12-2022	31-12-2021
<i>Nog te besteden/vooruitontvangen:</i>		
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG 3	€ 121.720	€ 67.810
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2 - Coordinatie	€ -	€ 76.087
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2 - Alliantie partners	€ -	€ 516.570
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators II	€ 184.410	€ 108.054
Hartwig Foundation - People Power Project	€ 6.590.878	€ -
The File Foundation	€ 64.043	€ -
T&E - ACE Project	€ 40.801	€ -
<i>Totaal Nog te besteden/vooruitontvangen</i>	€ 7.001.853	€ 768.521
Te betalen vakantiegeld/dagen	€ 582.191	€ 483.129
Overige transitorische passiva	€ 690.087	€ 140.934
Milieudefensie Jong	€ -	€ 19.137
	€ 8.274.131	€ 1.411.721
totaal kortlopende schulden	€ 8.937.517	€ 2.085.559

Toelichting: Hartwig Foundation - People Power Project

Milieudefensie is een toonaangevende leider binnen de klimaatrechtvaardigheidsbeweging. In 2022 hebben we van de Hartwig Foundation de eerste tranche van een substantiele donatie ontvangen om de komende jaren het draagvlak voor de noodzakelijke klimaat maatregelen verder uit te bouwen. De groeiende zorgen in de samenleving en de behoefte aan inspirerende en hoopgevende actie kan en moet nu vertaald worden in de mobilisatie van een breed draagvlak. Wij willen dit de komende jaren bereiken met de actieve en zichtbare steun van 600.000 Nederlanders via het People Power Project. In 2022 is er in totaal € 6.685.000 ontvangen om ten eerste het project op te starten en voor de activiteiten in de periode 2022-2023. In 2022 is er € 94.122 besteed.

Niet in de Balans opgenomen verplichtingen

Garanties:

- Door de Triodos Bank is namens Milieudefensie een huurgarantie van € 56.250 aan de verhuurder afgegeven.
- Bij de Triodosbank is dit bedrag geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder.
- Het huurcontract voor de Nieuwe Looiersstraat 31: jaarlijks € 306.651, loopt tot november 2025 met de optie om voor 2025 te verhuizen.
- Een doorlopend contract met Sharp is aangegaan tot april 2024 voor de huur van kopieerapparaten (jaarlijks minimum € 7.472).
- Een doorlopend contract met Procurios voor het gebruik van het CRM pakket is verlengd tot mei 2023 (jaarlijks € 34.529).
- Een doorlopend contract met Asito voor het schoonmaken van het kantoor met een opzegtermijn van 13 weken (jaarlijks €37.500).
- Onderhuur deel van het pand aan de Nieuwe Looiersstraat 31 aan Friends of the Earth International: jaarlijks € 44.469 loopt tot minimaal november 2025.
- Onderhuur deel van het pand aan de Nieuwe Looiersstraat 31 aan World Learning Inc.: jaarlijks € 35.481 loopt tot augustus 2024.

Sinds januari 2021 is er een pensioenregeling met ASR op basis van een Beschikbare Premieregeling.

1.7 Toelichting staat van Baten en Lasten

1.7.1 Toelichting Baten

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Baten van fondsenwerving</u>			
Contributies	€ 2.540.996	€ 2.440.000	€ 2.401.183
Donaties	€ 5.664.495	€ 4.698.000	€ 4.995.610
Nalatenschappen	€ 132.920	€ 300.000	€ 132.018
	€ 8.338.410	€ 7.438.000	€ 7.528.811

Ten opzichte van vorig jaar zijn de baten van de fondsenwerving van particulieren, bedrijven en organisaties in 2022 met 10,5% gestegen.

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Baten van loterijorganisaties</u>			
Nationale Postcode Loterij (reguliere bijdrage)	€ 1.350.000	€ 1.350.000	€ 1.350.000
NPL via ECF tbv Just Energy Transition in the Netherlands	€ -	€ -	€ 61.875
	€ 1.350.000	€ 1.350.000	€ 1.411.875

De baten van loterijorganisaties zijn in 2022 met 4,4% gedaald ten opzichte van de realisatie 2021.

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Baten van subsidies overheden t.b.v. VMD (excl. partners)</u>			
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG 3	€ 723.516	€ 921.000	€ 744.463
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2	€ 1.049.362	€ 1.090.000	€ 1.085.027
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv Coördinatie GLA 2	€ 327.365	€ 348.000	€ 276.963
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators 2	€ 381.456	€ 375.000	€ 229.434
Min. van VWS via ZonMw via IVN voor Groen Traineeship	€ 8.900	€ -	€ 8.900
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 1	€ -	€ -	€ 107.000
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv Coördinatie GLA 1	€ -	€ -	€ 43.280
EU, Erasmus+ Education for Inclusion, Cohesion and Longevity	€ -	€ -	€ 3.812
Overige subsidies overheden	€ -	€ 50.000	€ -
	€ 2.490.599	€ 2.784.000	€ 2.498.879

Het totaal aan baten subsidies in 2022 is met 0.3% gedaald ten opzichte van de realisatie van 2021. Dit betreft het deel van de activiteiten binnen Milieudefensie die gefinancierd worden door de overheid.

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Baten van subsidies overheden t.b.v. Partners (excl. VMD)</u>			
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG - Partners	€ 1.315.462	€ 1.325.000	€ 1.280.615
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA - Alliantiepartners	€ 7.098.313	€ 7.604.000	€ 6.145.079
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA - Overige Partners	€ 1.166.547	€ -	€ 904.305
	€ 9.580.322	€ 8.929.000	€ 8.329.999

Het totaal van subsidies van overheden dat direct wordt doorgegeven aan partnerorganisaties is in 2022 met 15.0% gestegen. Als penvoerder van de alliantie GLA (Green Livelihoods Alliance) ontvangen we de tranche voor de hele alliantie. Van het ontvangen voorschot voor 2022 van € 8.518.000 is € 6.731.131 betaald aan de Alliantieleden. Uit de eindafrekening van vorig jaar komt nog een besteding van € 367.182. Tezamen resulteert dit in een realisatie van € 7.098.313 in 2022. Het resterende bedrag van GLA is besteed door MD (zie baten subsidies van overheden) en door FoE-partners en partnerorganisaties buiten het FoE-netwerk, dit is € 1.166.547 voor GLA. Als FGG partner gaat € 1.315.462 direct naar FoE-partners en partnerorganisaties buiten het FoE-netwerk.

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Baten van andere organisaties zonder winststreven</u>			
Hartwig Foundation - Campagne Klimaatplannen	€ 1.500.000	€ -	€ -
File Foundation tbv (advocaatkosten) Klimaatzaak	€ 658.257	€ -	€ 43.580
ECF tbv Klimaatplannen	€ 200.160	€ -	€ -
Bijdrage van Klimaatcrisis Coalitiepartners - tbv KlimaatAlarm	€ 159.533	€ -	€ 277.767
Hartwig Foundation - People Power Project	€ 94.122	€ -	€ -
T&E tbv ACE project	€ 40.595	€ -	€ 8.603
ECF tbv (French) Climate Court Case	€ 15.510	€ -	€ 159.510
The Minor Foundation, tbv from 1.5 meter to 1.5 degrees	€ -	€ -	€ 250.000
ECF tbv Just and Sustainable Stimulus Plan in the Netherlands	€ -	€ -	€ 72.697
Bijdrage(n) overige organisaties	€ -	€ -	€ 19.344
Bijdragen derden 2022 ambitie	€ -	€ 400.000	€ -
	€ 2.668.178	€ 400.000	€ 831.503
Som van de geworven baten	€ 24.427.509	€ 20.901.000	€ 20.601.067

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
<u>Overige baten</u>			
Bijzondere baten	€ 1.724.025	€ -	€ -

De bijzondere baten zijn het resultaat van afspraken ter kostendekking van een deel van de kosten en inspanningen die Milieudefensie de afgelopen vijftien jaar gemaakt heeft in het kader van de rechtszaak. Dit bedrag is het resultaat van die afspraken. De kosten die Milieudefensie de afgelopen vijftien jaar aan de rechtszaak heeft besteed, zijn grotendeels uit eigen middelen betaald en hierdoor heeft Milieudefensie minimale reserves opgebouwd.

In het verleden werden hier ook de baten uit advertentie inkomsten van het magazine weergegeven. In 2022 is besloten om deze (kleine) baten te salderen met de productie kosten van het magazine, deze zijn te vinden in de pagina Toelichting lasten.

Som van de baten	€ 26.151.534	€ 20.901.000	€ 20.601.067
-------------------------	---------------------	---------------------	---------------------

1.7.2 Toelichting Lasten

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
Besteed aan doelstellingen			
Voorlichting	€ 2.505.869	€ 2.278.003	€ 2.455.849
Bewegingsopbouw	€ 1.515.775	€ 1.327.893	€ 1.405.339
subtotaal	€ 4.021.643	€ 3.605.896	€ 3.861.188
Programma's			
- Klimaatzaak (voorheen Regels)	€ 1.251.357	€ 1.059.201	€ 1.625.727
- Klimaatplannen (voorheen Oplossingen)	€ 2.919.647	€ 1.848.818	€ 1.584.670
Campagnes			
- bossen	€ 953.565	€ 774.981	€ 900.866
- inhoud & lobby	€ 3.137.940	€ 1.743.115	€ 1.588.671
- milieu algemeen	€ 273.113	€ 308.598	€ 732.357
- coördinatie GLA	€ 324.241	€ 293.206	€ 299.924
- partners	€ 9.580.322	€ 8.929.000	€ 8.329.999
subtotaal Programma's & Campagnes	€ 18.440.185	€ 14.956.918	€ 15.062.214
Wervingskosten			
Kosten eigen fondsenwerving	€ 1.092.667	€ 998.408	€ 721.858
Kosten verkrijging van subsidies	€ 34.266	€ 42.685	€ 14.826
subtotaal Werving baten	€ 1.126.933	€ 1.041.092	€ 736.684
Kosten beheer en administratie			
Kosten beheer en administratie	€ 1.409.244	€ 1.263.894	€ 872.903
Totaal lasten	€ 24.998.006	€ 20.867.800	€ 20.532.990

Toelichting onderverdeling lasten

Bovenstaande lasten zijn een resultante van de lastenverdeling zoals berekend in tabel 1.7.3. Daar worden uitvoeringskosten en algemene kosten voornamelijk verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren per thema of categorie. Activiteitskosten, kosten fondsenwerving en servicelijn worden wel direct toegerekend aan een categorie.

Toelichting Programma's

In het Algemeen Beleidsplan 2016-2025 namen we ons voor om meer focus aan te brengen in ons werk. De urgentie van de klimaatcrisis was daarvoor de directe aanleiding. Door meer focus aan te brengen, willen we meer impact realiseren. In 2020 kwam dit voornemen tot uitdrukking in twee programma's: Klimaatplannen (voorheen Regels) en Klimaatplannen (voorheen Klimaatoplossingen). Binnen deze programma's gebeurt veel van het voor de buitenwereld zichtbare werk van Milieudefensie.

Toelichting besteed aan doelstellingen / internationaal partners buitenland:

Van elke euro die de vereniging Milieudefensie ontvangt besteedt zij 90 eurocenten aan haar doelstellingen. Het merendeel wordt besteed aan Campagnes met 74 eurocenten, waarvan 52% naar partners gaat. De besteding aan Campagnes wordt gevolgd door Voorlichting (10 eurocent) en Bewegingsopbouw (6 eurocent).

Toelichting wervingskosten

Milieudefensie streeft naar een doelmatige en efficiënte besteding van middelen. De kosten van werving van inkomsten dienen in redelijke verhouding te staan tot de realisering van de doelstellingen. De kosten fondsenwerving van € 1.511.500 wordt voor 60% toe verdeeld aan Voorlichtingskosten en 40% aan Fondsenwervingskosten.

Kosten beheer en administratie

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die niet worden toegerekend aan de doelstellingen van de vereniging, maar zijn gemaakt ten behoeve van de (interne) beheersing en de administratie. Deze lasten zijn in 2022 € 1.409.244 en is toegenomen met € 536.341 t.o.v. de realisatie 2021 (€ 872.903). Naast de groei van de organisatie en de nieuwe directiestructuur, wordt deze stijging grotendeels veroorzaakt door een verschuiving van de afdelingen directie, secretariaat en ondersteuning naar Beheer & Administratie (voorheen Milieu Algemeen). In uren bedraagt deze verschuiving 7.238 uur -ter vergelijking- vorig jaar hadden 5.964 uren verschoven kunnen worden.

Hieronder een aantal kengetallen:

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
Wervingskosten			
wervingskosten FW	€ 1.092.667	€ 998.408	€ 721.858
baten fondsenwerving	€ 8.338.410	€ 7.438.000	€ 7.528.811
in procenten	13,1%	13,4%	9,6%
Wervingskosten			
wervingskosten totaal	€ 1.126.933	€ 1.041.092	€ 736.684
som van de geworven baten	€ 24.427.509	€ 20.901.000	€ 20.601.067
in procenten	4,6%	5,0%	3,6%
Bestedingspercentage baten doelstelling			
besteed aan doelstellingen	€ 22.461.828	€ 18.562.813	€ 18.923.402
som van de baten	€ 26.151.534	€ 20.901.000	€ 20.601.067
in procenten	85,9%	88,8%	91,9%
Bestedingspercentage lasten doelstelling			
besteed aan doelstellingen	€ 22.461.828	€ 18.562.813	€ 18.923.402
som van de lasten	€ 24.998.006	€ 20.867.800	€ 20.532.990
in procenten	89,9%	89,0%	92,2%
Kosten beheer en administratie			
personeelskosten	€ 1.217.161	€ 1.095.614	€ 762.055
overige kosten	€ 192.083	€ 168.280	€ 110.849
totaal	€ 1.409.244	€ 1.263.894	€ 872.903
som van de lasten	€ 24.998.006	€ 20.867.800	€ 20.532.990
in procenten	5,6%	6,1%	4,3%
Uitvoeringskosten			
Personeelslasten			
salariskosten	€ 5.079.535	€ 4.481.175	€ 4.333.444
sociale lasten	€ 932.926	€ 896.235	€ 789.802
pensioenlasten	€ 623.545	€ 597.490	€ 552.557
arbodienst en herverzekering ziekte	€ 17.330	€ 15.000	€ 12.244
ontvangen ziekengeld	€ -62.020	€ -	€ -20.485
uitzendkrachten en freelancers	€ 313.526	€ 224.500	€ 331.759
reiskosten	€ 109.863	€ 125.000	€ 84.892
opleidingskosten	€ 117.398	€ 119.500	€ 74.426
overige personeelskosten	€ 219.429	€ 158.500	€ 164.319
Totaal Personeelskosten	€ 7.351.533	€ 6.617.400	€ 6.322.957

De afwijking van de personeelskosten ten opzichte van de begroting is vooral een gevolg van nieuwe subsidies, waarvoor extra fte's zijn geworven. Daarnaast heeft de organisatie helaas door ziekteverzuim ook meer moeten opvangen met vervanging. Ontvangen ziekengeld bestaat voor 100% uit zwangerschapsgelden van het UWV.

Formatie in fte	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
Totaal fte - gemiddeld	91,3	84,7	84,3

De organisatie is afgelopen jaar gegroeid naar een gemiddelde van 91,3 FTE's. Ultimo 2022 waren er 97,5 FTE's werkzaam voor Milieudefensie.

Bezoldiging topfunctionaris

De directie-bestuur bestaat uit 2 directeuren, de heer D. Pols, in dienst voor onbepaalde tijd sinds 1 december 2015 en mevrouw L.C. van Staalduinen, in dienst sinds 01 oktober 2022 op basis van een vierjarige benoeming. De bezoldiging hieronder is op basis van de gegevens in 2022. Met ingang van de nieuwe directie structuur medio 2022 zijn de salarissen van beide directeur-bestuurders gelijk aan elkaar.

de heer D. Pols
Dienstverband

	2022	2021
Aard (looptijd)	Onbepaald	Onbepaald
uren	37,5	37,5
parttime percentage	100	100
periode	1/1-31/12	1/1-31/12

Bezoldiging
Jaarinkomen

brutoloon/salaris	€ 89.548	€ 85.353
vakantiegeld	€ 6.640	€ 6.586
vaste eindejaarsuitkering	€ -	€ -
niet opgenomen vakantiedagen	€ -	€ -

Totaal	€ 96.188	€ 91.939
---------------	-----------------	-----------------

Belaste vergoedingen/bijtellings	€ 1.000	€ 456
Pensioenlasten (wg deel)	€ 18.561	€ 14.350
Pensioencompensatie	€ -	€ -
Overige beloningen op termijn	€ -	€ -
Uitkeringen beëindiging dienstverband	€ -	€ -

Totale bezoldiging D. Pols	€ 115.749	€ 106.745
-----------------------------------	------------------	------------------

BSD score	422	450
------------------	------------	------------

Het jaarinkomen, bruto loon, vakantiegeld en andere inkomensbestanddelen, blijven met een omvang van € 115.749 binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 130.699 per jaar volgens de Regeling beloning directeurs van goede doelen organisaties.

mevrouw L.C. van Staalduinen
Dienstverband

	2022
Aard (looptijd)	Bepaald (1/10/26)
uren	37,5
parttime percentage	100
periode	1/10-31/12

Bezoldiging
Jaarinkomen

brutoloon/salaris	€ 23.826
vakantiegeld	€ -
vaste eindejaarsuitkering	€ -
niet opgenomen vakantiedagen	€ -

Totaal	€ 23.826
---------------	-----------------

Belaste vergoedingen/bijtellings	€ 1.000
Pensioenlasten (wg deel)	€ 6.288
Pensioencompensatie	€ -
Overige beloningen op termijn	€ -
Uitkeringen beëindiging dienstverband	€ -

Totale bezoldiging L.C. van Staalduinen	€ 31.114
--	-----------------

BSD score	422
------------------	------------

Het jaarinkomen, bruto loon, vakantiegeld en andere inkomensbestanddelen, blijven met een omvang van € 31.114 (€ 124.456 op jaarbasis) binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 130.699 per jaar volgens de Regeling beloning directeurs van goeddoelenorganisaties.

WNT verantwoording

bedragen x € 1

2022	2021
Donald Pols	Donald Pols

Functiegegevens

Aanvang en einde functie vervulling in 2022
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)
Dienstbetrekking?

Directeur
01/01 - 31/12
1
ja

Directeur
01/01 - 31/12
1
ja

Bezoldiging

Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen
Beloningen betaalbaar op termijn

€ 97.188
€ 25.728
€ 122.917

€ 92.395
€ 20.924
€ 113.319

Subtotaal

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum

€ 199.000

€ 191.000

-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag

€ -

€ -

Bezoldiging

€ 122.917

€ 113.319

2022

Laan van Staalduinen
Functiegegevens

Aanvang en einde functie vervulling in 2022
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)
Dienstbetrekking?

Directeur
01/10 - 31/12
1
ja

Bezoldiging

Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen
Beloningen betaalbaar op termijn

€ 24.826
€ 8.216
€ 33.042

Subtotaal

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum

€ 49.750 (pro rata)

-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag

€ -

Bezoldiging

€ 33.042

Raad van Toezicht

De leden van de Raad van Toezicht zijn onbezoldigd actief. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan directie en/of toezichthouders. De Raad van Toezicht bestaat uit minimaal 5 en maximaal 11 leden. De Raad van Toezicht bestond in 2022 uit de volgende leden:

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen tevens geen vrijwilligersvergoeding.

Leden Raad Van Toezicht

Marty Smits
Theo van Stuijvenberg
Tamira Combrink
Deny de Jong
Eugène Verwiel
Kim Nackenhorst
Sara Schneemann

Functie

Voorzitter
Penningmeester
Algemeen lid
Algemeen lid
Algemeen lid
Algemeen lid
Algemeen lid

	Realisatie 2022	Begroet 2022	Realisatie 2021
afschrijvingen	€ 139.995	€ 125.000	€ 126.694
subtotaal Afschrijvingen	€ 139.995	€ 125.000	€ 126.694

Huisvestingskosten

huur + servicekosten en energie	€ 384.654	€ 337.400	€ 325.321
onderhoudskosten	€ 67.623	€ 51.000	€ 54.633
overige huisvestingskosten	€ 23.221	€ 22.000	€ 21.773
doorbelaste huisvestingskosten	€ -104.273	€ -84.000	€ -95.110
subtotaal Huisvestingskosten	€ 371.224	€ 326.400	€ 306.616

Kantoorkosten

automatiseringskosten	€ 197.011	€ 162.000	€ 170.472
repro kosten	€ 36.596	€ 35.000	€ 33.258
receptie en telefoon	€ 11.590	€ 9.000	€ 9.842
documentatie	€ 2.422	€ 4.000	€ 1.850
financiële kosten	€ 37.286	€ 28.000	€ 21.969
catering	€ 19.593	€ 25.000	€ 5.693
overige algemene kosten	€ -	€ -	€ -
subtotaal Kantoorkosten	€ 304.497	€ 263.000	€ 243.085

Totaal Uitvoeringskosten

€ 8.167.250	€ 7.331.800	€ 6.999.352
--------------------	--------------------	--------------------

Algemene Kosten
Fondsenwerving en ledenadministratie

	Realisatie 2022	Begroot 2022	Realisatie 2021
servicelijn	€ -	€ -	€ -
wervingskosten	€ 1.511.500	€ 1.403.000	€ 1.393.955
subtotaal Fondsenwerving en servicelijn	€ 1.511.500	€ 1.403.000	€ 1.393.955

Communicatie

persvoorlichting	€ 40.451	€ 43.000	€ 47.873
corporate	€ 22.720	€ 41.000	€ 40.188
jaarverslag	€ 8.061	€ 7.000	€ 7.318
website	€ 29.981	€ 30.000	€ 32.516
overige communicatie	€ 176.571	€ 68.000	€ 81.116
subtotaal Communicatie	€ 277.784	€ 189.000	€ 209.012

Magazine "Down to Earth"

productiekosten blad	€ 220.578	€ 200.000	€ 183.521
advertentie inkomsten Magazine	€ -10.237	€ -	€ -6.018
subtotaal Magazine "Down to Earth"	€ 210.342	€ 200.000	€ 177.503

Bestuurskosten

advieskosten	€ 36.955	€ 46.000	€ 52.057
reis- en verblijfkosten	€ 5.468	€ 4.000	€ 578
kosten ALV	€ 53.373	€ 53.000	€ 34.889
vergaderkosten	€ 28.618	€ 11.000	€ 20.541
overige kosten bestuur	€ 1.276	€ 1.000	€ 1.531
subtotaal Bestuurskosten	€ 125.689	€ 115.000	€ 109.594

Overige kosten

onderzoekskosten	€ 29.716	€ 28.000	€ 39.480
lidmaatschappen	€ 53.326	€ 48.000	€ 48.425
bijdragen aan derden	€ 233.453	€ 166.000	€ 166.006
lokale ondersteuning	€ 101.518	€ 151.000	€ 89.705
overige kosten	€ 6.108	€ 4.000	€ 2.383
subtotaal Overige kosten	€ 424.120	€ 397.000	€ 345.999

Totaal Algemene kosten

€ 2.549.436	€ 2.304.000	€ 2.236.062
--------------------	--------------------	--------------------

Gebeurtenissen na balansdatum

Geen

1.7.3 Toelichting Lastenverdeling

	Voorlichting	Bewegings- opbouw	Programma Klimaatzaak	Programma Klimaatplannen	thema: Bossen	Inhoud & Lobby	thema: Milieu Algemeen	thema: Coördinatie GLA	thema: Partners	Fondsen- werving	Verkrijging subsidies	Beheer en Administratie	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
Uren	23.757	19.664	10.664	21.707	10.745	17.725	3.879	2.673		7.387	383	23.529	142.112		
Uitvoeringskosten															
personeelslasten	1.228.991	1.017.217	551.656	1.122.903	555.833	916.903	200.663	138.268	-	382.110	19.826	1.217.161	7.351.533	6.617.400	6.322.957
afschrijvingen	23.404	19.371	10.505	21.383	10.585	17.461	3.821	2.633	-	7.277	378	23.178	139.995	125.000	126.694
huisvestingskosten	62.059	51.366	27.857	56.702	28.067	46.300	10.133	6.982	-	19.295	1.001	61.462	371.224	326.400	306.616
kantoorkosten	50.904	42.133	22.849	46.510	23.022	37.978	8.311	5.727	-	15.827	821	50.414	304.497	263.000	243.085
subtotaal	1.365.358	1.130.086	612.867	1.247.499	617.508	1.018.642	222.929	153.611	-	424.509	22.026	1.352.216	8.167.250	7.331.800	6.999.352
Algemene kosten															
fondsenwerving	906.900									604.600			1.511.500	1.403.000	1.393.955
communicatie	55.833	46.212	25.062	51.014	25.252	41.655	9.116	6.282	-	17.359			277.784	189.000	209.012
magazine "Down to Earth"	42.278	34.993	18.977	38.628	19.121	31.542	6.903	4.756	-	13.145			210.342	200.000	177.503
bestuurskosten	21.069	17.438	9.457	19.250	9.529	15.719	3.440	2.370	-	6.551		20.866	125.689	115.000	109.594
overige kosten	85.246	70.557	38.264	77.887	38.554	63.599	13.919	9.591	-	26.504			424.120	397.000	345.999
subtotaal	1.111.326	169.200	91.760	186.779	92.455	152.514	33.378	22.999	-	668.159	-	20.866	2.549.436	2.304.000	2.236.062
Activiteitskosten															
activiteitskosten	29.185	216.489	546.729	1.485.369	243.602	1.966.784	16.807	147.632	9.580.322	-	12.240	36.162	14.281.320	11.232.000	11.297.575
subtotaal	29.185	216.489	546.729	1.485.369	243.602	1.966.784	16.807	147.632	9.580.322	-	12.240	36.162	14.281.320	11.232.000	11.297.575
Totaal	2.505.869	1.515.775	1.251.357	2.919.647	953.565	3.137.940	273.113	324.241	9.580.322	1.092.667	34.266	1.409.244	24.998.006	20.867.800	20.532.989

De lastenverdeling is gebaseerd op het werkelijk aantal geschreven uren.

1.8 Begroting 2022 / MJR 2022 - 2025

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
(x € 1.000)					
BATEN					
Fondsenwerving baten	€ 8.577	€ 9.006	€ 9.456	€ 9.929	€ 10.425
Baten Nationale Postcode Loterij	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350
Baten van derden, organisaties zonder winststreven	€ 8.309	€ 7.983	€ 7.241	€ 1.349	€ 1.149
Baten van overheden	€ 2.343	€ 2.188	€ 2.188	€ 2.188	€ 2.188
Baten van overheden te besteden door derden	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447
Totaal Baten	€ 30.026	€ 29.974	€ 29.682	€ 24.263	€ 24.559
Lasten naar afdeling					
Klimaatzaak	€ 457	€ 361	€ 368	€ 376	€ 383
Klimaatplannen	€ 1.412	€ 1.440	€ 1.469	€ 1.498	€ 1.528
Inhoud & Lobby	€ 2.639	€ 2.531	€ 1.993	€ 2.033	€ 2.074
Communicatie & FW	€ 4.186	€ 4.270	€ 4.356	€ 4.443	€ 4.532
Project People Power	€ 5.610	€ 5.610	€ 5.610	€ 0	€ 0
Bewegingsopbouw	€ 1.708	€ 1.587	€ 1.619	€ 1.651	€ 1.684
PBIS	€ 831	€ 848	€ 865	€ 882	€ 900
GLA Coördinatie	€ 315	€ 322	€ 328	€ 335	€ 341
Ondersteuning	€ 2.909	€ 2.967	€ 3.027	€ 3.087	€ 3.149
Directie	€ 482	€ 491	€ 501	€ 511	€ 521
Lasten te besteden door derden	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447	€ 9.447
Totaal lasten naar afdeling	€ 29.996	€ 29.874	€ 29.582	€ 24.263	€ 24.559
Operationeel Resultaat	€ 30	€ 100	€ 100	€ 0	€ 0
Financiële baten en lasten (negatieve bankrente)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Financieel Resultaat	€ 30	€ 100	€ 100	€ 0	€ 0
Bestemming reserves en fondsen	€ -30	€ -100	€ -100	€ 0	€ 0
SALDO	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Negatief saldo wordt onttrokken uit continuïteitsreserve, positief saldo wordt toegevoegd aan continuïteitsreserve

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de algemene ledenvergadering en de raad van toezicht van
Vereniging Milieudefensie.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Milieudefensie per 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de staat van baten en lasten over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen, en de Regeling Controleprotocol WNT 2022. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging Milieudefensie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Oranje Nassaulaan 1
1075 ah Amsterdam
Telefoon 020 571 23 45

E-mail info@dubois.nl
www.dubois.nl
KvK nummer 34374865

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie uit het bestuursverslag (onderdeel hoogtepunten 2022 tot en met onze doelen en belangrijke resultaten in 2022, tot en met pagina 59).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen, of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de organisatie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, en de Regeling Controleprotocol WNT 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is, tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze controleverklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 17 mei 2023

Dubois & Co. Registeraccountants

G. Visser RA